

Galen

Über die Kräfte der Nahrungsmittel

III. Buch Kap. 1—20

herausgegeben

von

G. Helmreich
Gymnasialrektor.

PROGRAMM

des

K. humanistischen Gymnasiums

in

Ansbach

für das Schuljahr 1907/08.

Ansbach
Druck von C. Brügel & Sohn
1908.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΤΡΟΦΑΙΣ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ Γ.

Ὑπόλοιπον δ' ἂν εἴη περὶ τῆς ἀπὸ τῶν ζῴων τροφῆς 660
διελθεῖν οὐκ ὀλίγας ἐχούσης διαφορὰς δυνάμεων κατά τε τὰ
μόρια καὶ κατά τινα τῶν ἐν αὐτοῖς περιεχομένων ἢ γεννω-
μένων, ὧν ἐστι καὶ τὰ ᾠὰ καὶ τὸ γάλα καὶ τὸ αἷμα τυρός
τε καὶ βούτυρον.

Cap. I. *Περὶ τῆς ἀπὸ τῶν πεζῶν ζῴων τροφῆς.*
Οὐ τὴν αὐτὴν γὰρ ἅπαντα δύναμιν ἔχει τὰ μόρια τῶν
ζῴων, ἀλλ' αἱ μὲν σάρκες, ὅταν καλῶς πεφθῶσιν, αἵματός
εἰσιν ἀρίστου γεννητικαὶ καὶ μάλιστ' ἐπὶ τῶν εὐχύμων ζῴων, 661
ὁποῖόν ἐστι τὸ γένος τῶν ὑῶν, φλεγματικωτέρου δὲ τὰ
νευρώδη μόρια. πάντων μὲν οὖν ἐδεσμάτων ἡ σὰρξ τῶν
ὑῶν ἐστι τροφιμωτάτη, καὶ τούτου πεῖραν ἐναργεστάτην οἱ
ἀθλοῦντες ἔχουσιν. ἐπὶ γὰρ τοῖς ἴσοις γυμνασίοις ἑτέρας
τροφῆς ἴσον ὄγκον ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ προσενεγκάμενοι κατὰ τὴν
ὑστεραίαν εὐθέως ἀσθενέστεροι γίγνονται· πλείοσι δ' ἐφεξῆς
ἡμέραις τοῦτο πράξαντες οὐκ ἀσθενέστεροι μόνον, ἀλλὰ καὶ
ἀτροφώτεροι σαφῶς φαίνονται. τὴν δ' αὐτὴν τοῦ λόγου
βάσανον ἔνεστί σοι κἀπὶ τῶν ἐν παλαίστρᾳ διαπονουμένων
παίδων ποιήσασθαι καὶ τῶν ἄλλων ἡντινοῦν ἐνέργειαν
ἰσχυρὰν καὶ σφοδρὰν ἐνεργούντων, ὁποία καὶ ἡ τῶν σκα-
πτόντων ἐστί. τὰ δὲ βόεια κρέα τροφὴν μὲν καὶ αὐτὰ δίδωσιν
οὔτ' ὀλίγην οὔτ' εὐδιαφόρητον, αἷμα μέντοι παχύτερον ἢ

Sigla: *P* = codex Parisinus supplementi graeci 634. *N* = codex bibliothecae Marcianae class. V 11. *V* = codex eiusdem bibliothecae 279. *A* = editio princeps Aldina. *M* = versio latina Guilelmi de Moerbecka. *v* = vulgata scriptura. codd. = codices *NPV*.

---

1 τῆς] τῆς τῶν *ANV* || 3 γινομένων *N* || 4 καὶ τὸ αἷμα post βούτυρον colloc. *NV* || 5 τὸ βούτυρον *N*² *V* || 7 Οὐ τὴν — τροφιμωτάτη exc. Orib. II 28 (I p. 90) || γὰρ *P* om. *NV* non enim eandem *M* || 10 φλεγματικωτέρου δὲ *P* φλεγματικώτερα γὰρ *NV* magis autem flegmatici *M* || 13 ἴσχουσιν *P* || 15 πλέοσι *N* || 17 σαφῶς om. *P* || 18 κἀπὶ *P* καὶ ἐπὶ *NV* || 19 ἡντινοῦν *PV* ἡντιναοῦν *N* || 21 τὰ δὲ — πλεονάσας exc. Orib. l. l. || 22 οὔτ' *P* Orib. οὐκ *NV*

προσήκει γεννᾷ. καὶ εἰ φύσει τις εἴη μελαγχολικώτερος τὴν κρᾶσιν, ἁλώσεταί τινι παθήματι τῶν μελαγχολικῶν ἐν τῇ τούτων ἐδωδῇ πλεονάσας. τοιαῦτα δ' ἐστὶ πάθη καρκίνος,
662 ἐλέφας, ψώρα, λέπρα, πυρετὸς τεταρταῖος ἥ τ' ἰδίως ὀνομαζομένη μελαγχολία. καὶ σπλὴν δ' ἐνίοις εἰς ὄγκον ἤρθη διὰ τοιοῦτον χυμόν, ᾧ καχεξία τε καὶ ὕδεροι πολλάκις ἠκολούθησαν. ὅσον δὲ τῷ πάχει τῆς ὅλης οὐσίας ἑαυτῶν τὰ βόεια κρέα τῶν ὑείων πλεονεκτεῖ, τοσοῦτον τῇ γλισχρότητι τὰ ὕεια τῶν βοείων. εἰς πέψιν δὲ πολὺ βελτίω τὰ τῶν ὑῶν ἐστι, τοῖς μὲν ἀκμάζουσι καὶ ἰσχυροῖς καὶ διαπονουμένοις τὰ τῶν ἀκμαζόντων, τοῖς δ' ἄλλοις τὰ τῶν ἔτ' αὐξανομένων. ὥσπερ δ' ἐν τοῖς ὑσὶν οἱ κατὰ τὴν ἀκμαστικὴν ἡλικίαν ἐπιτήδειοι τοῖς εὐεκτικοῖς νεανίσκοις εἰσίν, οὕτω τῶν βοῶν οἱ πρὸ τῆς ἀκμῆς. ξηρότερος γὰρ πολλῷ τὴν κρᾶσιν βοῦς ὑός, ὥσπερ γε καὶ ἀκμάζων ἀνὴρ παιδός. εἰκότως οὖν ὅσα μὲν φύσει ζῷα ξηροτέραν ἔχει τὴν κρᾶσιν, ὑπὸ τῆς νεότητος εἰς συμμετρίαν αὐτῆς ὠφελεῖται· τῶν δ' ὑγροτέρων ἡ φύσις ὑπὸ τῆς ἀκμαστικῆς ἡλικίας προσλαμβάνει τὸ λεῖπον εἰς τὴν προσήκουσαν εὐκρασίαν. οὐ μόνον οὖν οἱ μόσχοι τῶν τελείων βοῶν ἀμείνους εἰς πέψιν ἔχουσι
663 τὰς σάρκας, ἀλλὰ καὶ οἱ ἔριφοι τῶν αἰγῶν. ἧττον μὲν γὰρ βοὸς ἡ αἲξ ξηρὰ τὴν κρᾶσίν ἐστιν, ἀλλ' ἀνθρώπῳ καὶ συῒ παραβαλλομένη πολλῷ διαλλάττει. τῆς δ' ὑείας σαρκὸς τὴν πρὸς ἄνθρωπον ὁμοιότητα καταμαθεῖν ἔνεστι κἀκ τοῦ τινας ἐδηδοκότας ἀνθρωπείων κρεῶν ὡς χοιρείων οὐδεμίαν ὑπόνοιαν ἐσχηκέναι κατά τε τὴν γεῦσιν αὐτῶν καὶ τὴν ὀσμήν· ἐφωράθη γὰρ ἤδη τοῦτο γεγονὸς ὑπό τε πονηρῶν πανδοχέων καὶ ἄλλων τινῶν. εἰκότως οὖν οἱ χοῖροι περιττωματικωτέραν

---

1 γεννᾶν *NV* || καὶ εἰ *P* Orib. εἰ δὲ καὶ *NV* || 7 ὅσον—ὑῶν ἐστι exc. Orib. l. l. || δὲ Orib.: δ' ἐν codd. || 8 τοσοῦτον Orib.: τοσούτῳ codd. || 9 πολλὴν *NV* || 14 βοείων *NV* || ξηρότερον N^1P || πολλῷ om. *P* || τῇ κράσει *P* || 15 παμπόλλῳ βοῦς *P* || 17 αὐτῆς N^2P αὐτὴν N^1V in commensurationem ipsius *M* || 18 ὑπὸ *ANPV* ἀπὸ *v* || 19 λεῖπον *PV* λειπὸν (sic) *A* λοιπὸν *N* || 20 οἱ μόσχοι—διαλλάττει exc. Orib. l. l. || 22 τὴν κρᾶσιν ξηρὰ *P* || 23 πολλῷ *P* πολὺ *NV* || διαλλάττει *P* Orib. διαφέρει *NV* || δ' om. *NV* || ὑείας *P* ὑὸς *v* porcinae autem carnis *M* || τὴν πρὸς ἄνθρωπον *P* πρὸς τὴν ἀνθρώπου *NV* || 24 ἔστι *P* δ' ἔνεστι *V* δ' ἐστὶν *N* sed δ' delet. || 25 ὡς ὑείων *P* || 26 τε] δὲ *NV* sed delet. N^2 || 27 ἤδη] ἤδη που *P* || τε *P* om. *NV* || 28 οἱ χοῖροι—τρέφουσιν exc. Orib. l. l.

ἡμῖν εἰς τοσοῦτον παρέχουσι τὴν τροφήν, εἰς ὅσον τῶν μεγάλων ὑῶν εἰσιν ὑγρότεροι. εἰκότως δὲ καὶ ἧττον τρέφουσιν· ἡ γὰρ ὑγροτέρα τροφὴ καὶ ἀναδίδοται καὶ διαφορεῖται θᾶττον. ὑγροτάτην δ' ἔχουσι καὶ φλεγματώδη σάρκα καὶ οἱ ἄρνες. ἀλλὰ καὶ τῶν προβάτων ἡ σὰρξ περιττωματικωτέρα τέ ἐστι καὶ κακοχυμοτέρα. κακόχυμος δὲ καὶ ἡ τῶν αἰγῶν μετὰ δριμύτητος. ἡ δὲ τῶν τράγων χειρίστη καὶ πρὸς εὐχυμίαν καὶ πρὸς πέψιν, ἐφεξῆς δ' ἡ τῶν κριῶν, εἶθ' ἡ τῶν ταύρων. ἐν ἅπασι δὲ τούτοις τὰ τῶν εὐνουχισθέντων ἀμείνω. τὰ δὲ πρεσβυτικὰ χείριστα πρός τε πέψιν καὶ πρὸς εὐχυμίαν καὶ πρὸς θρέψιν, ὥστε καὶ τῶν ὑῶν αὐτῶν. 664
καίτοι γ' ὑγρῶν ὄντων τὴν κρᾶσιν, οἱ γηράσαντες ἰνώδη καὶ ξηρὰν καὶ διὰ τοῦτο δύσπεπτον ἔχουσι τὴν σάρκα. καὶ τοῦ λαγωοῦ δ' ἡ σὰρξ αἵματος μέν ἐστι παχυτέρου γεννητική. βελτίων δ' εἰς εὐχυμίαν ἢ κατὰ βοῦς καὶ πρόβατα. κακόχυμος δὲ τούτων οὐδὲν ἧττόν ἐστι καὶ ἡ τῶν ἐλάφων καὶ σκληρὰ καὶ δύσπεπτος. ἡ δὲ τῶν ἀγρίων ὄνων, ὅσοι γ' εὐέκται καὶ νέοι, πλησίον ἥκει τῇσδε. καίτοι καὶ τῶν ἡμέρων ὄνων γηρασάντων ἔνιοι τὰ κρέα προσφέρονται, κακοχυμότατά τε καὶ δυσπεπτότατα καὶ κακοστόμαχα καὶ προσέτι καὶ ἀηδῆ κατὰ τὴν ἐδωδὴν ὄντα, καθάπερ καὶ τὰ τῶν ἵππων τε καὶ καμήλων, ὧν καὶ αὐτῶν ἐσθίουσιν οἱ ὀνώδεις τε καὶ καμηλώδεις ἄνθρωποι τήν τε ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα. καὶ τὰ τῶν ἄρκτων δ' ἔνιοι προσφέρονται καὶ τὰ τούτων ἔτι χείρω λεόντων τε καὶ παρδάλεων ἤτοι γ' ἅπαξ ἕψοντες ἢ δίς.

---

4 *ὑγροτάτην — παρδάλεων* exc. Orib. l. l. || 5 *ἀλλὰ* om. *N* || *τῶν προβάτων — χείριστα* exc. Orib. III 16 (I p. 218) *ἡ* ante *τῶν* colloc. *NV* || post *σὰρξ* add. *καὶ NV* || 6 *τε* om. *P* || 8 *δ' ἡ*] *δὲ NV* || 9 *δὲ*] *δὴ P* || 10 *τε P* om. *NV* || 11 *πρὸς θρ.* *NV* et ad nutritionem *M* *θρέψιν P* || *ὥστε P* Orib. *ὥσπερ NV* || 12 *καίτοι*] *καὶ τῶν V* || *γ'* Orib.: om. codd. || *ἰνώδη P* Orib. *ἐνώδη N* *ἐνιώδη V* *ἔνια δὴ v* modicam (leg. inodicam) *M* || 13 *διὰ τοῦτο P* Orib. om. *NV* et propter hoc *M* || *καὶ τοῦ λαγωοῦ δ' ἡ σ.* *P* *κ. ἡ τοῦ λαγωοῦ δὲ σ.* Orib. I p. 93 *τῶν λαγωῶν δὲ ἡ σ.* Orib. I p. 218 *κ. ἡ τῶν λαγωῶν δὲ σ.* *NV* et leporis autem caro *M* || 15 *βελτίονος P* melior *M* || 16 *οὐδὲν NP* *οὐχ V* || *ἐστι καὶ* om. *P* || *καὶ σκληρὰ NP* Orib. et dura et indigestibilis *M* om. *V* || 18 *εὐέκται P* Orib, *εὔεκτοι NV* || *τῇσδε NPV* Orib. prope hanc *M* *τοῖσδε v* || 20 *τε P* om. *NV* || *δύσπεπτα* Orib. || 21 *τὴν P* om. *NV* || 23 *τε P* om. *NV* || *τὰ P* Orib. om. *NV* || 25 *παρδάλων NV* || *γ'*] *δ' P* || *ἑψῶντες V*

εἴρηται δ᾽ ἔμπροσθεν, ὁποῖόν τι τὸ δὶς ἕψειν ἐστί. περὶ δὲ κυνῶν τί δεῖ καὶ λέγειν; ὡς τοὺς νέους τε καὶ λιπαροὺς αὐτῶν, καὶ μάλισθ᾽ ὅταν εὐνουχισθῶσι, κατ᾽ ἔνια τῶν ἐθνῶν
665 ἐσθίουσι πάμπολλοι. καὶ πρὸς τούτοις γε καὶ τὰ τῶν πανθήρων οὐκ ὀλίγοι, καθάπερ γε καὶ τὰ τῶν ὄνων, ὅταν εὐεκτοῦντες τύχωσιν, ὥσπερ οἱ ἄγριοι. ταῦτα μέν γε οὐ μόνον ἐσθίουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐπαινοῦσιν ἔνιοι τῶν ἰατρῶν. τὰ δὲ τῶν ἀλωπέκων ἐν φθινοπώρῳ καὶ οἱ παρ᾽ ἡμῖν κυνηγέται προσφέρονται· πιαίνονται γὰρ ὑπὸ τῶν σταφυλῶν. καὶ τῶν ἄλλων δὲ ζῴων ὅσα τὰς οἰκείας τροφὰς ἀφθόνους ἔχει, ταῦτα πολὺ βελτίω σφῶν αὐτῶν εἰς ἐδωδὴν γίγνεται, καθάπερ γε καὶ χείρω τἀναντία. καὶ ὅσα γε τὰς ἐκ τῆς γῆς ἀνιούσας πόας ἢ καὶ δένδρων ἀκρέμονας ἢ βλάστας ἐσθίει, καθ᾽ ὃν ἂν καιρὸν εὐπορῇ δαψιλῶς τούτων, εὐεκτικώτερα γίγνεται καὶ πιαίνεται καὶ πρὸς τροφὴν ἡμῖν ἐπιτηδειότερα πάντῃ καθίσταται. καὶ διὰ τοῦτο τὰ μὲν τὴν βαθεῖαν πόαν νέμεσθαι δεόμενα λεπτὰ καὶ κακόχυμα γίγνεται κατά τε τὸν χειμῶνα καὶ τὰ πρῶτα καὶ μέσα τοῦ ἦρος, ὥσπερ οἱ βόες εὐχυμότεροί τε καὶ παχύτεροι σαφῶς φαινόμενοι τοῦ χρόνου προϊόντος, ὅταν αὐξάνηταί τε καὶ παχύνηται καὶ εἰς εὐκάρπησιν ἡ πόα προέρχηται· τὰ δ᾽ ὑπὸ τῆς μικρᾶς τρέφεσθαι δυνάμενα βελτίω κατά τε τὰ πρῶτα
666 καὶ μέσα τοῦ ἦρός ἐστιν ὥσπερ τὰ πρόβατα· κατὰ δὲ τὴν ἀρχὴν καὶ τὰ μέσα τοῦ θέρους αἱ αἶγες, ἡνίκα βλάσται πλεῖσται θάμνων εἰσίν, ἃς ἔθος αὐταῖς ἐσθίειν. ὅταν οὖν ἀκούσῃς μου παραβάλλοντος ἀλλήλοις εἴδη ζῴων, ἐξέταζε καὶ κρῖνε καὶ βασάνιζε τῇ πείρᾳ τὸν λόγον, οὐ τὸ καλῶς τεθραμμένον τε καὶ πῖον ἰσχνῷ καὶ ἀτρόφῳ παραβάλλων

---

1 ἑψεῖν *NV* || περὶ δὲ — πανθήρων exc. Orib. l. l. || 2 κυνῶν *P* Orib. τῶν κυνῶν *NV* || 4 πάμπολλα *NV* || γε καὶ *P* om. *NV* || τὰ *P* τά τε *NV* || 6 γε *P* om. *v* || 8 τὰ δὲ—προσφέρονται exc. Orib. l. l. || 10 τρ. ἀφθόνους scripsi: τρ. ἀφθόνως *P* ἀφθόνως τροφὰς *NV* || 11 ἔχει scripsi: ἔχουσι *PV* ἔχωσιν *N* || γίνεται *P* γίνονται *NV* || 12 ταναν . . . (lacuna) *V* || 13 ἢ καὶ δ. codd. ἢ τῶν δ. *v* || ἢ καὶ β. *P* ἢ β. *v* || 16 πάντῃ codd. magis idonea omniquaque *M* πάντα *v* || καὶ—ἐσθίειν exc. Orib. l. l. || 17 τε πόαν *NV* || 18 ἔαρος *P* ἦρος *NV* || 19 τε om. *P* || φαινόμενοι *P* Orib. γινόμενοι *v* manifestc apparentes *M* || 20 τε καὶ π. *N* Orib.: καὶ *PV* || 21 ἀπὸ Orib. || 22 δεόμενα *P* nutriri possunt *M* || 23 μέσα *P* Orib. τὰ μέσα *NV* || 25 αὐτὰς *N* || 27 τῇ *P* καὶ τῇ *NV* || 28 τε om. *P*

οὐδὲ τὸ νέον τῷ γεγηρακότι — μοχθηρὰ γὰρ ἥδε καὶ ἄδικος ἡ κρίσις — ἀλλὰ τὸ καθ᾽ ἕκαστον εἶδος ἢ γένος ἢ ὅπως ἂν ἐθέλῃς ὀνομάζειν ἄριστα διακείμενον ἑτέρῳ τοιούτῳ. οὐκ οὖν ἔτι δεήσομαι λόγων μακρῶν εἰς τὸ τὰ καθ᾽ ἕκαστον ἔθνος ἐπιχώρια τῶν ζῴων ἅπαντα διέρχεσθαι, καθάπερ ἐν μὲν Ἰβηρίᾳ τὸ τοῖς λαγωοῖς ὅμοιον ζωΰφιον, ὃ καλοῦσι κουνίκλον, ἐν Λευκανίᾳ δὲ τῆς Ἰταλίας τὸ μεταξύ πως ἄρκιου τε καὶ συός, ὥσπερ γε καὶ τὸ τῶν ἀρουραίων μυῶν ἢ μυωξῶν καὶ τῶν καλουμένων ἐλειῶν ἐν μέσῳ κατά τε τὴν αὐτὴν χώραν τῆς Ἰταλίας ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς τόποις ἐσθιόμενον. ὅσα γὰρ εὔτροφα τῶν τοιούτων ζῴων ἐστὶ καὶ σαφῶς πίονα, ταῦτα τῇ πείρᾳ βασάνιζε τοὺς τρόπους τῆς 667 σκευασίας αὐτῶν, οὓς ἐξ ἐμπειρίας ἔμαθον ἕκαστος τῶν ἐπιχωρίων, ἀκούων τε καὶ μανθάνων παρ᾽ ἐκείνων. ὁποία δ᾽ ἐστὶν ἡ δύναμις αὐτῶν ἑκάστου, ἤδη σοι πάρεστι καὶ παρ᾽ ἐμοῦ μανθάνειν. ὅσα μὲν γὰρ ὀπτῶντες ἢ ταγηνίζοντες ἐσθίουσι, ξηροτέραν τροφὴν τῷ σώματι δίδωσι, ὅσα δ᾽ ἐν ὕδατι προαφέψουσιν, ὑγροτέραν, ὅσα δ᾽ ἐν ταῖς λοπάσιν ἀρτύοντες, ἐν τῷ μεταξὺ τούτων ἐστί. καὶ τούτων δ᾽ αὐτῶν οὐ σμικρὰ γίγνεται διαφορὰ παρὰ τὸν τρόπον τῆς ἀρτύσεως. ὅσα μὲν γὰρ ἔχει δαψιλῶς οἴνου καὶ γάρου, ξηρότερα τῶν οὐκ ἐχόντων ἐστί· τὰ δὲ τούτων μὲν ἐνδεέστερα, ἤτοι δὲ σίραιον ἔχοντα πλέον, ὅ τινες ἕψημα καλοῦσιν, ἢ τὸν ὀνομαζόμενον ἁπλοῦν καὶ λιτὸν καὶ λευκὸν ζωμόν, ἐν ᾧ ἥψηται, πολλῷ τῶν προειρημένων ἐστὶν ὑγρότερα·

---

1 *οὐδ᾽ ἐν τῷ νέῳ V οὐδὲ τῷ νέῳ* N^{1} || 2 *ἢ γένος P* aut genus *M καὶ γ. NV* || 3 *ἐθέλῃς* scripsi: *ἐθέλοις P θέλοις NV* || 5 *ἁπάντων P* || 6 *μὲν P* om. *v* || 7 *κουνίκλον* scripsi: *κουνικὰν P κουνικλᾶν V κουνιγᾶν* N^{1} *κουνιγοῦν* N^{2} in marg. *κουνικοῦν A* cunicum *M* || 9 *ἢ μυωξῶν καὶ μύοξιν V καὶ μυοξῶν* N^{1} *κ. μυοζῶν* N^{2} om. *v* campestrium murium et murialium animalium *M* || *καὶ τὰ P* || *ἐλειῶν* om. *P* (lacuna) *ἐλείων NV* || *τε* om. *P* || 12 *βασανίζεται NV* || 13 *ἔμαθον* (ut videtur) *NPV ἔμαθεν v* || 15 *ἑκάστου* ante *ἡ δ.* colloc. *P ἕκαστος NV* || 16 *ὅσα—τούτων ἐστί* exc. Orib. III 33 (I. p. 253) || *ταγηνίζοντες P* Orib. *τηγανίζ. NV* || 17 *τῷ σώματι δίδωσι P διδόασι τῷ σ. NV* || 18 *ἐν* om. *N* || *προεψήσαντες* Orib. praedecoquunt *M προαφεψοῦσιν NV* || 20 *μικρὰ P* || *γίνεται διαφ. P διαφ. γ. NV* || 21 *ὅσα — ἢ ἧττον* exc. Orib. l. l. || *ἔχει δ. οἴν. P δ. οἴν. ἔχ. NV* || 22 *οὐκ P* Orib. *μὴ NV* || 23 *δὲ τούτων σέρεον NV* || *ἢ P ἢ κατὰ NV* aut nominatum simplicem et lene et album zomon id est brodium in quo decocta sunt *M* || 25 *ἐν ᾧ* addidi || *ἕψηται P*

τὰ δ' ἐξ ὕδατος μόνου καὶ τούτων ἐστὶν ἔϑ' ὑγρότερα. μεγίστη δ' ἐν τῇ σκευασίᾳ διαφορὰ γίγνεται καὶ κατὰ τὴν τῶν ἐπεμβαλλομένων αὐτοῖς δύναμιν, ἁπάντων μὲν ξηραινόντων, ἀλλ' ἤτοι μᾶλλον ἢ ἧττον. ἔστι δὲ ταῦτα τὰ σπέρματα μὲν ἀνήϑου καὶ σελίνου καὶ κάρου καὶ λιβυστικοῦ
668 καὶ κυμίνου καί τινα τοιαῦϑ' ἕτερα, τῶν φυτῶν δ' αὐτῶν πράσα καὶ κρόμμυα καὶ ἄνηϑα καὶ ϑύμα καὶ ϑύμβρα καὶ γλήχων καὶ ἡ εὐώδης μίνϑη καὶ ὀρίγανος ὅσα τ' ἄλλα τοιαῦτα τῆς ὀψαρτυτικῆς ὄντα πραγματείας, ἣν νῦν οὐ πρόκειται διέρχεσϑαι. τὴν παραβολὴν δὲ τῆς διαφορᾶς τῶν ζῴων ὥσπερ ἔμπροσϑεν ἔφαμεν χρῆναι ποιεῖσϑαι τῶν ἄριστα ταῖς ἕξεσιν ἐχόντων, οὕτω καὶ νῦν τῶν ἐσκευασμένων ἄριστα γιγνέσϑω. ταῦτα μὲν οὖν αὐτάρκη σοι περὶ τῆς τῶν πεζῶν ζῴων σαρκὸς ἀκηκοέναι· περὶ δὲ τῶν ἄλλων μορίων, ὡς ἔχει τῆς δυνάμεως, ἐφεξῆς ἀκούσῃ μετὰ τὸν περὶ τῶν κοχλιῶν λόγον.

Cap. II. *Περὶ κοχλίου.* Ὅτι μὲν οὖν οὔτ' ἐν τοῖς πτηνοῖς οὔτ' ἐν τοῖς ἐνύδροις ἀριϑμεῖσϑαι δεῖ τοῦτο τὸ ζῷον, ἄντικρυς δῆλον. εἰ δὲ μηδ' ἐν τοῖς πεζοῖς αὐτοῦ μνημονεύσαιμεν, οὐδ' ὅλως ἐροῦμέν τι περὶ τῆς ἐκ κοχλίου τροφῆς. οὐ μὴν οὐδὲ παραλιπεῖν εὔλογον, ὥσπερ τοὺς ἐκ τῶν ξύλων σκώληκας ἐχίδνας τε καὶ τοὺς ἄλλους ὄφεις ὅσα τε κατ' Αἴγυπτον καὶ ἄλλα τινὰ τῶν ἐϑνῶν ἐσϑίουσιν·
669 οὔτε γὰρ ἐκείνων τις ἀναγνώσεται ταῦτα, καὶ ἡμεῖς οὐκ ἄν ποτε φάγοιμεν τῶν ἐκείνοις ἐδωδίμων. κοχλίας δ' ὁσημέραι πάντες Ἕλληνες ἐσϑίουσιν, ἔχοντας μὲν σκληρὰν τὴν σάρκα καὶ διὰ τοῦτο δύσπεπτον, εἰ δὲ πεφϑείη, τροφιμωτάτην. ὑπάρχει δ' αὐτοῖς, ὥσπερ καὶ τοῖς ὀστρακοδέρμοις, χυλὸς ὑπακτικὸς γαστρός, καὶ διὰ τοῦτό τινες ἀρτύοντες αὐτοὺς δι'

---

1 ἐξ *ANPV* Orib. ἀπὸ *v* || ἔϑ' om. *P* || 3 πάντων *P* || 4 τὰ *P* om. *NV* || 10 δὲ om. *NV* || 13 ἄριστα *P* κάλλιστα *NV* || 14 ζῴων om. *P* || ἀκηκοέναι codd. ἠκηκ. *v* || 15 ὡς] ὧν *PV* ὧν *N*[1] ὡς *N*[2] || 17 κοχλίου *P* de coclio id est limace *M* κοχλίων *NV* || 18 δεῖ] χρὴ *P* || 20 μνημονεύσαιμεν *P* μνημονεύσομεν *NV* || περὶ τῆς om. *NV* || 21 οὐ μὴν οὐδὲ] οὐδὲ μὴν *P* οὐ μὴν οὐδὲν *NV* || ὥσπερ οὐδὲ *P* sicut neque *M* || 25 φάγωμεν τι (om. *V*) τῶν *NV* || 26 σκληρὰν — σώματι exc. Orib. II 29 (I p. 95) cf. etiam IV 134 (I p. 265) || ξηρὰν *P* duram *M* || 28 ὑπάρχει — διαχώρησιν exc. Orib. III 29 (I p. 241) || καὶ add. *P* Orib. om. *v* sicut et *M*

ἐλαίου καὶ γάρου καὶ οἴνου τῷ γενομένῳ ζωμῷ χρῶνται πρὸς διαχώρησιν τῶν κατὰ τὴν κοιλίαν. εἰ δὲ θελήσαις ὡς τροφίμῳ μόνον ἐδέσματι χρήσασθαι τῇ σαρκὶ τοῦ ζῴου τούτου, προαφεψήσας ἐν ὕδατι μεταθήσεις εἰς ἕτερον ὕδωρ, εἶτ' ἐν ἐκείνῳ πάλιν ἑψήσας οὕτως ἀρτύσεις τε καὶ τὸ τρίτον ἑψήσεις ἄχρι τοῦ τακερὰν ἀκριβῶς γενέσθαι τὴν σάρκα. σκευασθεῖσα γὰρ οὕτως ἐφέξει μὲν τὴν γαστέρα, τροφὴν δ' ἱκανὴν παρέξει τῷ σώματι.

Cap. III. *Περὶ τῶν ἐν τοῖς πεζοῖς ζῴοις ἀκρέων μορίων.* *Ἄκρεα μόρια τῶν πεζῶν ζῴων ἐσθίουσιν οἱ ἄνθρωποι πόδας, ῥύγχη, ὦτα, καὶ τοὐπίπαν δὲ δι' ὕδατος ἕψοντες αὐτὰ προσφέρονται μετ' ὄξους καὶ γάρου καί ποτε καὶ νάπυος, ἔνιοι δὲ καὶ δι' ἐλαίου καὶ γάρου προσεπιχέοντες* 670 *οἶνον, εἰσὶ δ' οἳ καὶ μετὰ λαχάνων, ἤτοι γ' ἐξ ὕδατος ἡψημένων ἢ κατὰ τὰς λοπάδας ἠρτυμένων. οἱ δὲ πόδες ἐπιτηδειότατοι τῶν χοίρων εἰσὶν ἐπεμβληθέντες ἑψομένῃ πτισάνῃ κἀκείνην ἐργάσασθαι κρείττονα καὶ αὐτοὶ μαλακώτεροι γενέσθαι καὶ διὰ τοῦτο βελτίους εἴς τε τὴν ἐν τῷ στόματι καὶ τῇ γαστρὶ κατεργασίαν. διαφορὰ μὲν οὖν ἐστιν οὐχ ὀλίγη καὶ παρὰ τὸν τρόπον τῆς σκευασίας οὐ μόνον ἐν τοῖς ἀκρέοις μέρεσι τῶν ζῴων, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, ἣν ἐπὶ πλέον ἐν τοῖς ὀψαρτυτικοῖς ἐροῦμεν· ὅσον δ' ἐπ' αὐτοῖς τοῖς μορίοις, αἱ καθ' ὅλου διαφοραὶ κατὰ τήνδε τὴν πραγματείαν δηλοῦνται μόναι παραβαλλομένων αὐτῶν ἀλλήλοις, ὡς εἰ καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν ἐσκεύαστο τρόπον, ὡς καὶ πρόσθεν εἴρηται· δικαία γὰρ ἡ τοιαύτη παραβολή. τὰ τοίνυν ἄκρεα μόρια τοῦ σώματος ἥκιστα μὲν ἔχει πιμελήν, ἥκιστα δὲ καὶ τὴν σαρκώδη φύσιν, ἐπικρατεῖ δ'*

---

2 *τὰς διαχωρήσεις P* ad secessum *M* || *θελήσαις P* Orib. *θελήσεις NV* || 3 *μόνον* Orib.: *μόνῳ* codd. || *χρῆσθαι* Orib. || 6 *ἑψήσεις*] *ἑψήσας NV* || *τακερὰν P* Orib. *κατατάκερον v κατὰ καιρὸν V κατάκερόν N* || 9 *ζῴοις* codd. peditantibus animalibus *M* om. *v* || *ἀκραίων PV ἀκρέων* N^2 || 10 *ἄκραια* N^1*PV* || *οἱ* om. *P* || 11 *καί ῥύγχη καὶ ὦτα NP* pedes et rostra et aures *M* || *δὲ*] *γε P* || 12 *καί ποτε καὶ P ποτὲ δὲ καὶ NV* et quandoque cum sinapio *M* || 15 *ἡψημένων* scripsi: *ἑψημένων* codd. || *οἱ δὲ—πτισάνῃ* exc. Orib. II 30 (I p. 96) || *οἱ δὲ* om. *P οἱ δὲ παῖδες V πόδες δ' P οἱ πόδες δὲ N* || 16 *ἑψομένῃ* Orib.: *ἑψημένῃ* codd. || 21 *ἀκραίοις* N^1*PV* || 22 *ὀψαρτικοῖς ANV* || 25 *ἐσκεύαστο τρόπον P τρ. ἐσκ. NV* || 27 *τὰ τοίνυν—ἐκεῖνα τὰ ζῷα* exc. Orib. l. l.

ἐν αὐτοῖς τό τε νευρῶδες καὶ τὸ δερματῶδες, οὐ τοῦ τοιούτου νεύρου καὶ δέρματος, οἷον τὸ καθ' ὅλον τὸ σῶμα·
671 γεγύμνασται γὰρ ἐν τοῖς ἀκρέοις μᾶλλον. ἔστι δὲ καὶ διὰ τοῦτο καὶ γλισχρότερα· καὶ γὰρ καὶ νεῦρον καὶ δέρμα πᾶν ἑψόμενον εἰς τοιαύτην ἀφικνεῖται φύσιν. εἰκότως οὖν ἐλάττονα μὲν τροφὴν δίδωσι τῷ σώματι, ῥᾷον δ' ὑπέρχεται κατὰ [τὴν] γαστέρα διὰ τὴν γλισχρότητα. βελτίους δ' οἱ πόδες τῶν ὑῶν εἰσι τοῦ ῥύγχους, ὥσπερ καὶ τοῦτο τῶν ὤτων· ἐκεῖνα γὰρ ἐκ μόνου συνέστηκε χόνδρου καὶ δέρματος. ἐστὶ δ' ὁ χόνδρος ἐν μὲν τοῖς τελείοις ζῴοις ἄπεπτος παντάπασιν, ἐν δὲ τοῖς ἔτ' αὐξανομένοις, ὅταν καλῶς ἐν τῷ στόματι λειωθῇ, πεττόμενός τε καὶ τροφὴν ὀλίγην διδοὺς τῷ σώματι. κατὰ δὲ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν ἐπὶ τῶν ἄλλων ζῴων ἄκουε τοῦ νῦν εἰρημένου λόγου. καθ' ὅσον γὰρ αὐτῶν αἱ σάρκες εἰς ἀρετὴν τροφῆς ἀπολείπονται τῶν ὑείων, κατὰ τοσοῦτον καὶ τῶν ἀκρέων ἐν ὑσὶ μορίων ἔσται χείρω τὰ κατ' ἐκεῖνα τὰ ζῷα. εὔδηλον δ', ὅτι νευρώδη μόρια τὰ κατὰ τοὺς πόδας ὀνομάζω καθ' ὁμοιότητα τὴν πρὸς τὸ κυρίως καλούμενον νεῦρον, ὃ τὴν γένεσιν ἐξ ἐγκεφάλου καὶ νωτιαίου λαμβάνει. τὰ δ' ἐν τοῖς ἀκρέοις νευρώδη σώματα καθ'
672 ὁμοιότητα μὲν οὕτως ὀνομάζεται, σύνδεσμοι δ' εἰσὶ τῶν ὀστῶν ἀναίσθητοι καί τινες ἐπ' αὐτοῖς τένοντες.

Cap. IV. *Περὶ τῆς ἐν τοῖς πεζοῖς ζῴοις γλώττης.* Ἰδιότης τις οὐσίας ἐστὶν ἐν τῷδε τῷ μορίῳ χαυνοτέρας τε καὶ ἀναιμοτέρας σαρκός. αἱ γὰρ ἀκριβεῖς σάρκες οἱ μύες εἰσὶ καὶ τούτων αὐτῶν τὰ μέσα μάλιστα. πολλοὶ γὰρ ἐν

---

1 τοῦ om. *P* || 2 τὸ σῶμα Orib.: σῶμα *Pv* || 3 γεγύμνωται *P* || ἀκραίοις *N*[1]*PV* || καὶ ante διὰ om. *P* || 4 verba καὶ γὰρ – γλισχρότητα om. *P* || 7 τὴν om. Orib. cf. 701, 12 || βελτίους—τὰ ζῷα exc. Orib. III 15 (I p. 215) || 8 ῥύγχου *P* || 9 γὰρ] μὲν γὰρ *P* illae quidem enim *M* || 11 δὲ τοῖς *P* Orib. δὲ γὰρ *NV* δ' *v* || 12 πεττόμενος *V* Orib. πεπτόμενος *P* πεττώμενος *N* πεπεμμένος *v* || διδοὺς *NPV* Orib. δίδωσι *v* || 14 εἰρημένου *P* Orib. εἰρημένου ἡμῖν *NV* intellige nunc dictum sermonem *M* || 15 τροφῆς ἀπολ. *P* Orib. ἀπολ. τρ. *v* || ὑείων *P* ὑῶν *NV* || κατὰ om. *N* || 16 ἀκραίων *NPV* || ὑσὶ Orib.: ὑϊ *Pv* in porcis *M* || μορίων ante ἐν colloc. *P* || ἔσται *P* erunt *M* ἐστὶ *v* || 20 ἀκραίοις *NPV* || σώματα] μόρια *P* || 22 ἀναίσθητοι—τένοντες] ἀναίσθητοι. αἰσθητοὶ καί τινες ἐπ' αὐτοῖς γίνονται (τένοντες *N*) *NV* || 24 Ἰδιότης—μάλιστα exc. Orib. II 31 (I p. 98) || τις *P* Orib. τῆς *NV* || 25 ἀναιμοτέρας Orib.: exanguioris *M* ἐναιμοτέρας codd.

τοῖς πέρασιν ἑαυτῶν εἰς τένοντας ἀξιολόγους τελευτῶσιν, οὓς ἀπονευρώσεις μυῶν οἱ πολλοὶ τῶν ἰατρῶν ὀνομάζουσιν. καὶ μεγίστους δὲ τούτους γεννῶσιν οἱ εἰς τὰ τῶν κώλων πέρατα καθήκοντες μύες. ἀλλὰ καὶ τὰς κεφαλὰς ἔχουσιν ἔνιοι τῶν μυῶν νευρώδεις. καὶ τῆς γλώττης δ' αὐτῆς, ἣν ἐξαιροῦντες τῶν ὑῶν ἕψουσιν οἱ μάγειροι, τὸ μὲν ἴδιον σῶμα χαύνη τίς ἐστιν, ὡς εἴρηται, σάρξ, οὐ μὴν μόνην γ' αὐτὴν ἐξαιροῦσιν οὐδ' ἕψουσι μόνην, ἀλλὰ μετά τε τῶν ἐμφυομένων μυῶν, ὡς τὰ πολλὰ δὲ καὶ σὺν ἐπιγλωττίδι καὶ λάρυγγι, καὶ τῶν ἐνταῦθα ἀδένων τῶν τε τῆς γλώττης αὐτῆς ἰδίων, οἳ τὸ σίαλον γεννῶσι, καὶ τῶν κατὰ τὰ παρίσθμια καὶ τὸν λάρυγγα. τὸ μὲν γὰρ τῶν ἀρτηριῶν τε καὶ φλεβῶν καὶ νεύρων κοινὸν τῇ γλώττῃ καὶ πρὸς τὰς ἄλλας 673 σάρκας ἐστί· καὶ γὰρ κἀκεῖναι σὺν τούτοις ἐσθίονται, πλὴν ὅτι μείζω τε καὶ πλείω τοῦ κατὰ τὴν ἀναλογίαν μεγέθους ὑπάρχει τῷ μορίῳ τῷδε τὰ τρία γένη τῶν ἀγγείων. ἥτις δὲ δύναμίς ἐστι τῆς ἐκ τῶν ἀδενωδῶν σωμάτων τροφῆς, ἐφεξῆς ἄκουε.

Cap. V. *Περὶ ἀδένων.* Τοσοῦτον ἀποκεχώρηκεν ἡ τῶν ἀδένων οὐσία τῆς κατὰ τὴν γλῶτταν, ὅσον ἐκείνη τῶν σαρκῶν. οὐ μὴν ἴσον γε πάντες ἀκριβῶς διεστήκασιν, ἀλλ' οἱ μὲν παρακείμενοι καὶ ψαύοντες αὐτῆς ὅμοιοί πώς εἰσι τοῖς κατὰ τοὺς τιτθούς, ὅταν γε μήπω μεστοὶ γάλακτος ὦσιν. οὐ γὰρ διὰ παντὸς ἐργάζονται τὸ σφέτερον ἔργον οἱ κατὰ τοὺς τιτθοὺς ἀδένες ὥσπερ οἵ τ' ἄλλοι σχεδὸν ἅπαντες οἵ τε τῆς γλώττης· οἱ μὲν γὰρ ταύτης εἰς σιάλου γένεσιν ὑπὸ τῆς φύσεως παρεσκευάσθησαν, οἱ δ' ἐν τοῖς τιτθοῖς ἀραιοὶ μὲν γίγνονται καὶ χαῦνοι καὶ γάλακτος πλήρεις ἐπὶ ταῖς κυήσεσιν, ἐν ᾧ δ' οὐκ ἔχουσι χρόνῳ γάλα, συστέλλονταί

---

1 *αὐτῶν P ἑαυτῶν* N^1 *αὐτῶν* N^2 || 3 *καὶ μεγίστους P εὐμεγίστους NV* || *οἱ* om. *NV* || 6 *ἑψοῦσιν P ἑψῶσιν N ἑψῶσιν V* || 8 *γ' αὐτὴν P ταύτην NV* || *μόνον V* || *τε*] *γε P* || 10 *τῆς γ. P τὰς γλώττας NV* || 11 *αὐτῆς P* om. *NV* ipsius linguae *M* || *τὰ* om. *N* || 12 *τε P* om. *NV* || *καὶ* om. *NV* || 13 *λε . . ῶν V* || *τῇ γλώττῃ P τῆς γλώττης NV* || *τὰς* om. *P* || 14 *κἀκεῖνα P ἐκείνοις NV ἐκεῖνα v*, correxi. || *ἐσθίονται* N^2P *ἔσθονται* N^1V *ἐσθίεται v* || 16 *τρία* om. *P* || 17 *ἀδενῶν N* || 18 *ἐφεξῆς P ἑξῆς NV* || 19 *Τοσοῦτον—σαρκῶν* exc. Orib. II 32 (I p. 98) || 20 *τὴν* om. *P* || 21 *ἀφεστήκασιν P* || 29 *γάλα NPV τὸ γάλα v*

τε καὶ πυκνοῦνται διαφέροντες ἀλλήλων τοιαύτην τινὰ διαφοράν, ὁποίαν οἱ διάβροχοι σπόγγοι τῶν ἐσκελετευμένων·
674 οὕτω γὰρ ὀνομάζουσιν ὧν ἂν ἐκθλίψαντες ἅπασαν τὴν ὑγρότητα σφίγξωσί τε καὶ συναγάγωσιν ὅλον τὸ σῶμα δεσμοὺς περιβάλλοντες. εἰσὶ δὲ καὶ κατὰ τὴν φάρυγγα τοιοῦτοί τινες ἀδένες ὥσπερ κἀν τῷ μεσεντερίῳ, ἀλλ᾽ οὗτοι μὲν σμικροὶ καὶ διὰ τοῦτο τοὺς πολλοὺς λανθάνουσιν, οἱ δὲ κατὰ τὰ παρίσθμια καὶ τὸν λάρυγγα σαφεῖς τέ εἰσι καὶ μεγάλοι. καὶ ἄλλοι δὲ κατὰ πολλὰ μέρη τοῦ σώματος ἀδένες εἰσὶ σμικροὶ σχίσεις ἀγγείων στηρίζοντες. οὐ σμικρὸς δ᾽ ἀδήν ἐστιν οὐδ᾽ ὁ καλούμενος θύμος, ἀλλὰ καὶ πάνυ μέγιστος ἐπὶ τῶν νεογενῶν ζῴων, αὐξανομένων δὲ μικρότερός τε καὶ σκληρότερος γίγνεται. πάντων δ᾽ οὖν αὐτῶν κοινὸν ἡδεῖς τε καὶ ψαθυροὺς φαίνεσθαι κατὰ τὴν ἐδωδήν· οἱ δ᾽ ἐν τοῖς τιτθοῖς, ὅταν ἔχωσι γάλα, καὶ τῆς ἐκείνου τι γλυκύτητος ἐμφαίνουσι. καὶ διὰ τοῦτο περισπούδαστόν ἐστι τοῖς λίχνοις ἔδεσμα πλήρεις γάλακτος οἱ ἀδένες οὗτοι γενόμενοι, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν ὑῶν. ἡ δ᾽ ἐξ αὐτῶν τροφὴ καλῶς μὲν πεφθέντων ἐγγύς τι τῇ κατὰ τὰς σάρκας ἐστίν, ἐλλιπέστερον δὲ κατεργασθέντων τὸν ὠμὸν ἢ τὸν φλεγμα-
675 τώδη χυμὸν γεννᾷ, τῶν μὲν ὑγροτέρων ἀδένων τὸν φλεγματώδη, τῶν δὲ σκληροτέρων τὸν ὠμόν, ὑπὲρ οὗ ἔμπροσθεν εἴρηται. ὄντες δ᾽ ἐκ τοῦ γένους τῶν ἀδένων οἱ ὄρχεις οὐχ ὁμοίως εἰσὶν εὔχυμοι τοῖς κατὰ τοὺς τιτθούς, ἀλλά τι καὶ βρωμῶδες ἔχουσιν ἐνδεικνύμενοι τὴν τοῦ σπέρματος οὗ γεννῶσι φύσιν, ὥσπερ οἱ νεφροὶ τὴν τοῦ οὔρου. καὶ μέντοι

1 *τε* om. *P* || *τινὰ P* om. *NV* quadam tali differentia *M* || 2 *ὁποίαν P οἷαν NV* || *σκελετευομένων NV* || 4 *σφίγξωσί P σφίγγωσι V σφίζωσι N* || *συναγάγωσιν NPV συνάγωσιν v* || 5 post *φάρυγγα* add. *καὶ λάρυγγα v,* om. *NP* sunt autem et penes vocalem arteriam tales quidem adenes *M* || 7 *μικροὶ P* || 8 *τέ* om. *P* || 9 *κατὰ] καὶ NV* || 10 *μικροὶ P* || *μικρὸς P* || 12 *νεογενῶν] γενομένων V* || 13 *τε καὶ σκληρότερος* add. *P* om. *NV* minor et durior fit *M* || *πάντων — γεννᾷ* exc. Orib. II 32 (I p. 98) || 14 *οἱ δ᾽] ἡ δ᾽ P ὁ δ᾽ N οὐδ᾽ V* || 17 *γινόμενα P* || 18 *ἐπὶ* codd et Orib. *οἱ ἀπὸ v* || 19 post *πεφθέντων* add. *ἐν γαστρὶ NV* om. *P* Orib. bene quidem digestis prope ei quod secundum carnes est *M* || *τι* Orib.: *μὲν* codd. || 21 *γεννᾶν NV* || *μὲν] μὲν γὰρ NV* || 23 *ὄντες – διδόασι* exc. Orib. l. l. || *οὔθ᾽ NPV* || 25 *βρομῶδες P* || *τὴν* om. *NV* || *οὗ P* Orib. *οὐ V ὃ N*

καὶ πεφθῆναι πολὺ χείρους εἰσὶν οἵ γε τῶν πεζῶν ζῴων· οἱ γὰρ τῶν σιτευθέντων ἀλεκτρυόνων ἡδεῖς τε ὑπάρχουσι καὶ τροφὴν χρηστὴν τῷ σώματι διδόασι. καὶ οἱ παρακείμενοι δὲ τῷ τραχήλῳ τῆς κύστεως ἀδένες ἐγγύς τι τῶν ὄρχεών εἰσι τὴν φύσιν. ἔνιοι δ' ἐν τοῖς ἀδέσι καὶ τοὺς νεφροὺς ἀριθμοῦσιν· ἔχειν γὰρ ἀδενῶδές τι καὶ οὗτοι δοκοῦσιν αὐτοῖς. κακόχυμοι δ' εἰσὶν ἱκανῶς καὶ δύσπεπτοι, καθάπερ οἱ τῶν ἐπὶ πλέον ηὐξημένων ζῴων ὄρχεις, ὅταν ἐκτέμνοντες αὐτοὺς ἐσθίωσιν· ἀμείνους γὰρ οἱ τῶν νεωτέρων εἰσίν. οἱ δὲ τῶν ταύρων καὶ τράγων καὶ κριῶν ἀηδεῖς καὶ δύσπεπτοι καὶ κακόχυμοι.

Cap. VI. *Περὶ ὄρχεων.* *Τοὺς ὄρχεις τῶν νέων ὑῶν καὶ τῶν βοῶν ἐκτέμνουσι παρ' ἡμῖν οὐ τῆς αὐτῆς ἕνεκα* 676 *χρείας, ἀλλὰ τῶν μὲν ὑῶν χάριν τῆς ἐδωδῆς — καὶ γὰρ ἡδίων καὶ τροφιμωτέρα γίγνεται καὶ πεφθῆναι βελτίων ἡ σὰρξ τῶν ἐκτμηθέντων ὑῶν — τῶν δὲ βοῶν ἕνεκα τῆς εἰς τὴν γεωργίαν χρείας· δυσπειθεῖς γὰρ ἀνθρώποις εἰσὶν οἱ ταῦροι. τῶν δ' αἰγῶν καὶ τῶν προβάτων κατ' ἀμφοτέρας τὰς χρείας ἐκτέμνουσι τοὺς ὄρχεις. εἰσὶ δ' ἅπαντες οἱ τῶν εἰρημένων ζῴων ὄρχεις δύσπεπτοι καὶ κακόχυμοι, πεφθέντες δὲ καλῶς τρόφιμοι. τὸ δ' ἧττον καὶ μᾶλλον ἐν αὐτοῖς ἀνάλογόν ἐστι τῷ κατὰ τὰς σάρκας εἰρημένῳ. εἰς ὅσον γὰρ ἡ τῶν ὑῶν σὰρξ τῆς τῶν ἄλλων ἐστὶ βελτίων, εἰς τοσοῦτον καὶ οἱ ὄρχεις τῶν ὄρχεων. μόνοι δ' οἱ τῶν ἀλεκτρυόνων ἄριστοι κατὰ πάντα καὶ μάλιστα τῶν σιτευθέντων.*

Cap. VII. *Περὶ ἐγκεφάλου.* *Φλεγματικώτερόν ἐστι καὶ παχύχυμον ἔδεσμα καὶ βραδύπορον καὶ δύσπεπτον, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ κακοστόμαχον ἅπας ἐγκέφαλος. ἐξαπατώμενοι*

---

2 *ἡδεῖς P* Orib. *ἥδιστοι NV* delectabilissimique existunt *M* || 3 *τροφὴν χρηστὴν NV* Orib.: *χρηστὴν τρ. P τὴν τροφὴν χρηστὴν v* || 6 *ἔχει NV* || 7 *κακόχυμοι — δύσπεπτοι* exc. Orib. II 33 (I p. 99) || *ἱκανῶς*] *ἀκριβῶς P* maxime *M* *φανερῶς* Orib. || 9 *ἐσθίουσιν P* || 13 *τῶν βοῶν P βοῶν NV* || *ἕνεκεν P* || 14 *χάριν P* gratia esus *M* om. *NV* || 17 *ἀνθρώποις* scripsi: *αὐτοῖς NPV* ipsis *M* *αὐτῆς v* || 18 *τῶν* ante *προβάτων* om. *P* || 19 *ἐκτέμνουσι*] *ἐξαιροῦσι P* auferunt *M* || *εἰσὶ — τρόφιμοι* exc. Orib. II 34 (I p. 100) || 22 *ὅσα N* || 23 *ἡ NPV* om. *v* || 24 *οἱ NPV* om. *v* || *μόνοι — σιτευθέντων* exc. Orib. l. l. || 25 *ἡδεῖς τε ὑπάρχουσι καὶ ἄριστοι* Orib. || 26 *Φλεγματικώτερον — ναυτιώδη* exc. Orib. II 35 (I p. 100) || 27 *βραδυπόρον P*

δ' ὑπὸ τῆς μαλακότητος αὐτοῦ διδόασιν ἔνιοι τοῖς κάμνουσιν ὄντα πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ναυτιώδη. μᾶλλον οὖν ὅταν 677 ἐμέσαι τινὰ βουληθῇς ἀπὸ τροφῆς, καὶ τοῦτο τὸ μόριον αὐτῷ δίδου λιπαρῶς ἠρτυμένον ἐν τοῖς τελευταίοις προσενέγκασθαι, φυλάττου δ' ἐπὶ τῶν ἀνορέκτων, οὓς ἀποσίτους ἐκάλουν οἱ παλαιοί. εἰκότως οὖν οὐδ' ἐσθίει τις ὕστερον αὐτὸ τῶν ἄλλων ἐδεσμάτων, τῇ πείρᾳ δεδιδαγμένων ἁπάντων, ὅπως ἐστὶ ναυτιώδης. εὐλόγως δὲ καὶ σὺν ὀριγάνῳ πολλοὶ προσφέρονται, καθάπερ ἔνιοι μετὰ τῶν ποικίλως ἠρτυμένων ἁλῶν. ἅτε γὰρ παχύχυμος ὢν καὶ περιττωματικὸς ἀμείνων γίγνεται τὰ πάντα μετὰ τῶν τεμνόντων καὶ θερμαινόντων σκευασθείς. εἰ μέντοι καλῶς πεφθείη, τροφὴν ἀξιόλογον δίδωσι τῷ σώματι.

Cap. VIII. *Περὶ τοῦ ἐν τοῖς ὀστοῖς μυελοῦ.* Γλυκύτερός τε καὶ ἡδίων ἐστὶ καὶ λιπαρώτερος ὁ ἐν τοῖς ὀστοῖς εὑρισκόμενος μυελὸς τοῦ ἐγκεφάλου· ὥστ', εἴ τις ἐκ παραβολῆς αὐτῶν γεύοιτο, δόξει τι καὶ αὐστηρὸν ἔχειν τὸν ἐγκέφαλον. ἔστι δὲ καὶ ναυτιῶδες ἔδεσμα πλείων προσενεχθεὶς ὁ μυελὸς ὥσπερ καὶ ὁ ἐγκέφαλος. εἴ γε μὴν καλῶς πεφθείη, τρόφιμός ἐστι καὶ αὐτός.

678 Cap. IX. *Περὶ νωτιαίου μυελοῦ.* Ὁ νωτιαῖος μυελὸς ὁμογενὴς μέν ἐστιν ἐγκεφάλῳ, κακῶς δ' ὀνομάζεται μυελός· ἔστι γὰρ ὁ μυελὸς ὑγρότερός τε καὶ μαλακώτερος καὶ λιπαρώτερος οὐ μόνον τοῦ νωτιαίου, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐγκεφάλου. ἐπεὶ δ' ὑπὸ τῶν κατὰ τὴν ῥάχιν ὀστῶν περιέχεται παραπλήσιος ὢν κατὰ τὴν χρόαν μυελῷ, διὰ τοῦτο μυελὸν ὀνομάζουσιν αὐτόν, ὥσπερ γε καὶ αὐτὸν τὸν ἐγκέφαλον ἔνιοι προσηγόρευσαν ὡσαύτως. ἔστι δ' ὁ νωτιαῖος μυελὸς συνεχὴς μὲν τῷ ἐγκεφάλῳ καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως αὐτῷ, σκληρότερος δ' οὐκ ὀλίγῳ, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς κάτω τῆς ῥάχεως πέρασιν· εἰς ὅσον γὰρ ἀφίσταται τοῦ ἐγκεφάλου

---

3 *βουληθεὶς NV* || *τοῦτο τὸ NP τούτου τὸ V τούτου v* et hanc particulam *M* || 10 *παχύχυμος — σώματι* exc. Orib. l. l. || 11 *ἀμείνων ἐμεῖν V ἐμεῖν* om. *P*, del. *N*[2] superfluificum melius fit quantum ad omnia *M* || 12 *πεφθείη P πεφθῇ NV* || 14 *Γλυκύτερος — αὐτός* exc. Orib. II 36 (I p. 101) || 15 *τε P* om. *NV* || 17 *αὐτοῦ P* ipsas gustet *M* || 22 *ἐγκεφάλου NV* || *κακῶς*] bene antem nominatur *M* || 23 verba *ἔστι γὰρ ὁ μυελὸς* om. *NV* || *ὁ P* om. *v* || 26 *χρείαν μυελῶν NV*

πλέον, εἰς τοσοῦτον μᾶλλον σκληρύνεται. λιπαρότητός τε οὖν ἥκιστα μετέχει καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ ναυτιῶδες ἐκπέφευγε κἂν πεφθῇ καλῶς, τροφὴν οὐκ ὀλίγην δίδωσι τῷ σώματι.

Cap. X. *Περὶ πιμελῆς καὶ στέατος.* Ἐλαιώδη μὲν ἄμφω ταῦτα, διαφέρει δ᾽ ἀλλήλων ὑγρότητί τε καὶ ξηρότητι. πιμελὴ μὲν γὰρ ὑγρόν τι χρῆμά ἐστι παραπλήσιον ἐλαίῳ διὰ μακρὰν παλαιότητα πεπαχυσμένῳ· τὸ στέαρ δὲ ξηρότερόν 679 ἐστι πολλῷ πιμελῆς καὶ διὰ τοῦτο, κἂν θερμήνας αὐτὸ χέῃς, συνίσταταί τε καὶ πήγνυται ῥᾳδίως. ὀλιγότροφα δ᾽ ἄμφω καὶ μᾶλλον ἡδύσματά ἐστι τῶν τρεφουσῶν ἡμᾶς σαρκῶν ἢ αὐτὰ τροφαί.

Cap. XI. *Περὶ τῶν ἐν τοῖς πεζοῖς ζῴοις σπλάγχνων.* Τὸ μὲν ἧπαρ ἁπάντων τῶν ζῴων παχύχυμόν τέ ἐστι καὶ δύσπεπτον καὶ βραδύπορον ὑπάρχον. ἄμεινον δ᾽ ἐν αὐτοῖς οὐκ εἰς ἡδονὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τἄλλα τὸ συκωτὸν ὀνομαζόμενόν ἐστι τῆς προσηγορίας ταύτης τυχόν, ἐπειδὴ πολλῶν σύκων ξηρῶν ἐδωδῇ τοῦ μέλλοντος σφάττεσθαι ζῴου τοιοῦτον παρασκευάζουσιν αὐτό· καὶ πράττουσιν οὕτως ἐπὶ τῶν ὑῶν μάλιστα διὰ τὸ φύσει τὰ τούτου τοῦ ζῴου σπλάγχνα πολὺ τῶν ἐν τοῖς ἄλλοις ὑπάρχειν ἡδίω. γίγνεται δὲ κἀκεῖνα σφῶν αὐτῶν ἀμείνω φαγόντος τοῦ ζῴου πολλὰς ἰσχάδας· ἀλλ᾽ οὐκ εὔλογον εἶναι δοκεῖ τοῖς ἀνθρώποις ὑπερβᾶσι τὸ φύσει κάλλιον ἐπὶ τὰ χείρω παραγίγνεσθαι. τῶν δ᾽ ἄλλων σπλάγχνων ὁ μὲν σπλὴν οὐδὲ πρὸς τὴν γεῦσιν ἀκριβῶς ἡδύς ἐστιν· ἔχει γάρ τι στρυφνὸν ἐμφαινόμενον· εἰκότως δὲ καὶ κακόχυμος εἶναι πεπίστευται 680

---

1 *πλέον* add. *P* om. *NV* a cerebro plus *M* || *εἰς P* om. *NV* in tantum *M* || *λιπαρότητος — σώματι* exc. Orib. II 37 (I p. 101) || 2 *τὸ* om. *NV* || 3 *καὶ εἰ πεφθείη* Orib. || 5 *στεάτων P* sevo *M* || 6 *τε P* om. *NV* || *καὶ ξηρότητι* om. *N* || 8 *πεπαχυσμένῳ P πεπαχυμένῳ NV* || 9 *πολλῷ πιμελῆς P πιμ. π. v* || 10 *αὐτὸ P αὐτοῦ v* || *χέῃς* scripsi: *χέοις P καταχέῃς v* fundas *M* || *αὐτὸ ταχέως συνίσταται καὶ π. ῥ. NV* || *τε P* om. *v* || *ὀλιγότροφα — τροφαί* exc. Orib. II 38 (I p. 102) || 11 *ἡδύσματά τ᾽ P* || 12 *αὐτὰ P αὐταὶ v* || 13 post *σπλάγχνων* add. *περὶ ἥπατος P* || 14 *Τὸ μὲν — ἡδίω* exc. Orib. II 39 (I p. 102) || *ἐστι* om. *P* est *M* || 15 *βραδυπόρον P* || *ὑπάρχει P* existens *M* || *ἐν* om. *P* || 16 *τὰ ἄλλα P* || 19 *καὶ P* Orib. *ὃ NV* et agunt *M* || 20 *τούτου* om. *P* || 25 *τῶν δὲ — τῷ σώματι* exc. Orib. l. l.

μελαγχολικοῦ γεννητικὸς αἵματος ὑπάρχων. ἀμφοῖν δ' εὐπεπτότερος, ὅσῳ καὶ μανώτερος, ὁ πνεύμων ἐστί, παμπόλλῳ γε μὴν ἥπατος εἰς θρέψιν ἥττων· ἣν δὲ δίδωσι τροφὴν τῷ σώματι, φλεγματικωτέρα μᾶλλόν ἐστιν. ἡ δὲ καρδία κατὰ μὲν τὴν οὐσίαν ἰνώδης σάρξ ἐστι καὶ σκληρὰ καὶ διὰ τοῦτο δύσπεπτός τε καὶ βραδύπορος· εἰ δὲ πεφθείη καλῶς, τροφὴν οὐκ ὀλίγην οὐδὲ κακόχυμον δίδωσι τῷ σώματι. περὶ δὲ νεφρῶν — καὶ γὰρ καὶ τούτους τινὲς ἐν τοῖς σπλάγχνοις ἀριθμοῦσιν — ἔμπροσθεν εἴρηται.

Cap. XII. *Περὶ κοιλίας καὶ μήτρας καὶ ἐντέρων τῶν ἐν τοῖς τετράποσι ζῴοις.* Σκληρότερα τὰ μόρια ταῦτ' ἐστὶ τῶν σαρκῶν. διὸ κἂν καλῶς πεφθῇ, τὸν χυμὸν οὐκ ἀκριβὲς αἷμα καὶ ἄμεμπτον, ἀλλὰ ψυχρότερόν τε καὶ ὠμότερον ἐργάζεται. πρότερον οὖν χρόνου πλέονος δεῖται πρὸς τὸ καλῶς κατεργασθῆναι καὶ αἷμα χρηστὸν γενέσθαι.

Cap. XIII. *Περὶ τῆς τῶν ἡμέρων καὶ ἀγρίων ζῴων διαφορᾶς.* Τῶν ἡμέρων ζῴων ἡ κρᾶσις ὑγροτέρα τῆς τῶν ἀγρίων ἐστὶ διά τε τὴν ὑγρότητα τοῦ ἀέρος, ἐν ᾧ διαιτῶνται,
681 καὶ τὸ ῥάθυμον τοῦ βίου. τὰ δ' ἐν τοῖς ὄρεσι ταλαιπωρεῖταί τε καὶ κάμνει πολλὰ καὶ κατὰ ξηρότερον ἀέρα διατρίβει. διὰ τοῦτ' οὖν ἥ τε σὰρξ αὐτῶν ἐστι σκληροτέρα καὶ πιμελῆς ἢ οὐδ' ὅλως ἢ ὀλίγιστόν τι μετέχει. ταύτῃ τοι καὶ ἀσηπτοτέρα πλείοσιν ἡμέραις διαμένει τῶν ἡμέρων τε καὶ ἀργῶς διῃτημένων ζῴων. πρόδηλον δ', ὅτι καὶ ἀπέριττος ἡ ἐξ αὐτῶν ἐστι τροφὴ μᾶλλον, ὥσπερ ἡ ἐκ τῶν ἡμέρων τε καὶ ἀργῶν περιττωματική. τρέφειν τε οὖν ἀναγκαῖόν ἐστι τὴν τοιαύτην τροφὴν μᾶλλον εὐχυμοτέραν τε πολλῷ τῆς ἑτέρας ὑπάρχειν.

Cap. XIV. *Περὶ γάλακτος.* Καὶ τοῦτο τῆς ἀπὸ τῶν ζῴων ἐστὶ τροφῆς ἕν τι, διαφέρον μὲν καὶ κατὰ τὰς ὥρας

---

2 verba *ὅσῳ καὶ μανώτερος* om. *NV* *μανώτερος P* *ἀραιότερος NV* || 3 *ἥπατος*] *αἵματος V* || *ἧττον NV* || 6 *τε NP* *ἐστι V* || *βραδυπόρος P* || 7 *οὐδὲ*] *οὔτε P* || 11 *Σκληρότερα — γενέσθαι* exc. Orib. II 40 (I p. 103) || 12 *τὸν χυμὸν* om. *P* || 13 *ἀκριβὲς P* *ἀκριβῶς NV* || *αἷμα NPV* *αἱματικόν τε v* digerantur, chimum non perfecte sanguinem (al. sanguineum) non querelatum, sed *M* || 17 *Τῶν — ἀγρίων* exc. Orib. II 41 (I p. 104) || 18 *ἀγρίων ζῴων P* || 21 *σκληροτέρα—περιττωματικὴ* exc. Orib. l. l. || 22 *ὀλίγοστον N* *ὀλιγωστόν V* || 24 *διῃτημένων* Orib. *διαιτημένων P* *διαιτωμένων v* *διαιτουμένων NV* || 25 *ἐστιν* post *ἀπέριττος* colloc. *v* || *ἐκ P* *ἐπὶ NV* *ἀπὸ v*

τοῦ ἔτους οὐ σμικρὰν διαφοράν, ἔτι δὲ μείζονα τὴν κατ᾽ αὐτὰ τὰ ζῷα. τὸ μὲν γὰρ τῶν βοῶν παχύτατόν τ᾽ ἐστὶ καὶ λιπαρώτατον, ὑγρότατον δὲ καὶ ἥκιστα λιπαρὸν τὸ τῆς καμήλου καὶ μετὰ ταύτην ἵππου, μετὰ δὲ ταύτην ὄνου· σύμμετρον δὲ τῇ συστάσει τὸ τῆς αἰγός ἐστι γάλα· τὸ δὲ 682 τοῦ προβάτου παχύτερον τούτου. κατὰ δὲ τὰς ὥρας τοῦ ἔτους ὑγρότατον μέν ἐστι τὸ μετὰ τὴν ἀποκύησιν, ἀεὶ δὲ καὶ μᾶλλον ἐν τῷ προϊέναι παχύνεται. καὶ κατὰ μέσον τὸ θέρος ἐν τῷ μέσῳ καὶ αὐτὸ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως καθίσταται. μετὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ἤδη παχύνεται κατὰ βραχύ, μέχριπερ ἂν παύσηται τελέως. ἔστι δ᾽ ὥσπερ ὑγρότατον ἦρος, οὕτω καὶ πλεῖστον. ὅτι δ᾽, ὡς προείρηται, καὶ κατὰ τὰ τῶν ζῴων εἴδη τὸ γάλα διαφέρει, καὶ θεασαμένῳ μὲν αὐτίκα φαίνεται, σαφέστερον δὲ γίγνεται κἀκ τοῦ σκευαζομένου καθ᾽ ἕκαστον αὐτῶν τυροῦ. πλεῖστον μὲν γὰρ ὀρὸν ἔχει τὸ ὑγρότατον γάλα, πλεῖστον δὲ τυρὸν τὸ παχύτατον. ὑπάγει τοιγαροῦν εἰκότως τὴν γαστέρα τὸ μὲν ὑγρότερον μᾶλλον, ἧττον δὲ τὸ παχύτερον· ἔμπαλιν δὲ τὸ παχύτερον μὲν τρέφει μᾶλλον, τὸ λεπτότερον δὲ ἧττον. εἰ δὲ προαφεψήσας τις τὸ γάλα τὸν ὀρὸν ἐκδαπανήσειεν, οὐδ᾽ ὅλως ὑπάγει. κοχλάκων δὲ διαπύρων ἐμβληθέντων τοσούτων, ὡς ἐκδαπανῆσαι τὸν ὀρὸν ἅπαντα, πρὸς τῷ μηκέθ᾽ ὑπάγειν τὴν γαστέρα τὸ οὕτω σκευασθὲν ἔτι καὶ τοὐναντίον ἐργά- 683 ζεται· καὶ δίδομέν γε αὐτὸ τοῖς ὑπὸ τῶν δριμέων περιττωμάτων δακνομένοις τὰ κατὰ τὴν γαστέρα. τῶν κοχλάκων δ᾽ οὐχ ἧττον, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐμβαλλόμενοι κυκλίσκοι

---

1 *μικρὰν P* || *δὲ] τε P* || *μείζω P μεῖζον NV* || 2 *τὸ μὲν — πλεῖστον* exc. Orib. II 59 (I p. 159) || *τ᾽ P* om. *NV* || 3 *λιπαρὸν P λιπαρώτατον NV* || 4 *ταύτην P ταῦθ᾽ NV αὐτὴν* Orib. post hoc quod equi *M* || *δὲ ταύτην P δὲ ταῦτ᾽ NV αὐτὴν* Orib. || 5 *ἐστι* om. *P* || 8 *καὶ P* Orib. om. *NV* || 9 *ἑαυτοῦ P* Orib. *αὐτοῦ NV* || 11 *μέχριπερ P μέχρις NV* || 12 *ὡς εἴρηται P* || *καὶ* ante *κατὰ* om. *P* || 13 *τὰ* om. *NV* || *καὶ* (ante *θεασαμένῳ*) add. *NPV* om. *v* et adspicienti quidem *M* || *μὲν αὐτίκα φαίνεται* om. *P* || 14 *δὲ* om. *P* || 15 *αὐτῶν P αὐτοῦ NV* || 16 *ὀρὸν NV ὀρρὸν v* || *ἔχει P ἴσχει NV* || 17 *τοιγαροῦν P τοίνυν NV* || 18 verba *ἔμπαλιν δὲ τὸ παχύτερον* om. *NV* || 19 *μὲν* om. *NPV* || *μᾶλλον τρέφει P* || *τὸ δὲ λ. P* || 20 *εἰ δὲ — τὸ σύμπαν γάλα* exc. Orib. III 30 (I p. 246) || *ὀρὸν NV ὀρρὸν v* || 21 *ἐμβαλλομένων P* || 24 *γε P* Orib, om. *NV* || 25 *δακνομένων V* || *τὰ NP* Orib. om. *V* || 26 *καὶ NP* Orib. om. *V*

σιδηροῖ διάπυροι ταὐτὸν ἐργάζονται. τυροῦταί γε μὴν ἐν τῇ γαστρὶ ῥᾳδίως τὸ οὕτω σκευασθὲν γάλα. διὸ καὶ μίγνυμεν αὐτῷ μέλιτός τε καὶ ἁλῶν, ἀσφαλέστερον δὲ καὶ ὕδατος ἐπιχεῖν, ὥσπερ ποιοῦσι τῶν ἰατρῶν οὐκ ὀλίγοι. καὶ μὴ θαυμάσῃς, εἰ τὸν ὀρὸν ἐκδαπανήσαντες αὖθις ὕδατος ἐπιχέουσιν· οὐ γὰρ τὴν ὑγρότητα τοῦ ὀροῦ φεύγουσιν, ἀλλὰ τὴν δριμύτητα, καθ᾽ ἣν ὑπάγει τὴν γαστέρα τὸ σύμπαν γάλα μικτὸν ἐξ ἐναντίων οὐσιῶν ὑπάρχον, ὀροῦ τε καὶ τυροῦ. μετέχει δὲ πρὸς τοῖσδε καὶ τρίτου τοῦ λιπαροῦ χυμοῦ, πλείστου μέν, ὡς εἴρηται, τὸ τῶν βοῶν γάλα. διὸ καὶ σκευάζουσιν ἐξ αὐτοῦ τὸ καλούμενον βούτυρον, ὃ καὶ γευσάμενος καὶ θεασάμενος μόνον ἐναργῶς γνώσῃ, πόσον αὐτῷ λιπαρότητος μέτεστιν. εἰ δὲ καὶ χρίσας τι μέρος τοῦ σώματος ἀνατρίψαις αὐτό, λιπαινόμενον ὡς ἐξ ἐλαίου θεάσῃ τὸ δέρμα. κἂν εἰ
684 *νεκροῦ δὲ ζῴου δέρμα ξηρὸν ἀλείψαις αὐτῷ, τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ὄψει. καὶ μέντοι καὶ οἱ ἄνθρωποι κατὰ πολλὰ τῶν ψυχρῶν χωρίων, ἐν οἷς ἀποροῦσιν ἐλαίου, χρῶνται λουόμενοι τῷ βουτύρῳ. φαίνεται δέ, κἂν ἐπ᾽ ἀνθράκων διαπύρων ἐκχέῃς αὐτό, φλόγα ποιοῦν ὥσπερ ἡ πιμελή. καὶ μέντοι καὶ χρώμεθα αὐτῷ πολλάκις εἰς ὅσα καὶ τῷ στέατι καταπλάσμασί τε καὶ ἄλλοις φαρμάκοις μιγνύντες. τὸ μὲν οὖν βόειον, ὡς ἔφην, γάλα λιπαρώτατόν ἐστι· τὸ δὲ τῶν προβάτων τε καὶ τῶν αἰγῶν ἔχει μέν τι καὶ αὐτὸ λίπους, ἀλλ᾽ ἧττον πολύ, τὸ δὲ τῶν ὄνων ἥκιστα μετέχει τοῦ τοιούτου χυμοῦ. διὸ καὶ σπανίως ἐτυρώθη τινὶ κατὰ τὴν γαστέρα πινόμενον αὐτίκα θερμὸν ἅμα τῷ τῶν τιτθῶν ἐκπεσεῖν. εἰ δ᾽ ἁλῶν λάβοι καὶ μέλιτος, ἀδύνατον αὐτῷ παγῆναί τε καὶ τυρωθῆναι κατὰ τὴν γαστέρα. διὰ δὲ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἡ κάτω διαχώρησις αὐτοῦ γίγνεται πλείων.*

---

1 *σιδηροῖ* Orib.: *σιδήρου* codd. circuli ferrei *M* || 3 *δι᾽ ὕδατος* *V* || 4 *ἐπιχεῖν* *P* *ἐπισχεῖν* *A* *ἐπιχέειν* *v* *ἐπεσχεῖν* *NV* *ἐπεγχεῖν* Orib. || *ὥσπερ* *P* *ὥ. καὶ* *NV* sicut faciunt *M* || 5 *ἐπεγχέομεν* Orib. superinfundimus *M* || 6 *φεύγομεν* Orib. fugiunt *M* || 7 *τὴν* om. *V* || 8 *μικτὸν— βούτυρον* exc. Orib. l. l. || 11 *καὶ* (ante *γευσάμενος*) om. *P* quod et gustans *M* || 12 *ἐν αὐτῷ* *NV* || 13 *χρήσας* *NV* || *ἀνατρίψεις* *P* (compend.) *ἀνατρίψας* *ANV* || 15 *αὐτὸ* *NPV* || 16 *οἱ* *NPV* om. *v* || 19 *ἐκχέοις* codd. || 20 *ὅσον* *P* || *στέατι*] *πόματι* *V* || 21 *καταπλάσματι* *NV* || 22 *τὸ δὲ — γαστέρα* exc. Orib. l. l. || 24 *τοῦ* Orib.: om. codd. || 27 *αὐτῷ παγ. τε* *P* Orib. *παγ. τε αὐτὸ* *NV* || 29 *αὐτοῦ* *P* *αὐτῷ* *NV* deorsum secessus ipsius *M*

ὡς ἂν καὶ τὸν ὀρὸν ἔχοντος πολύν, ὑφ' οὗ τὸ σύμπαν γάλα τὴν ὑπακτικὴν λαμβάνει δύναμιν, ὅσον ἐπὶ τῷ τυρώδει τὴν σταλτικὴν ἔχον. ὁπόσον δ' ἀπολείπεται τῆς ἄλλης τοῦ γάλακτος φύσεως εἰς εὐχυμίαν ὁ ὀρός, τοσοῦτον πλεονεκτεῖ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὅσα λαπάττει τὴν γαστέρα. διό μοι δοκοῦσι καὶ οἱ παλαιοὶ πλείστῳ χρῆσθαι τούτῳ τῷ πόματι 685
πρὸς ὑπαγωγὴν γαστρός. ἐμβάλλειν δ' αὐτῷ χρὴ μέλιτος ἀρίστου τοσοῦτον, ὅσον ἡδῦναι χωρὶς ἀνατροπῆς τοῦ στομάχου, κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τῶν ἁλῶν ἄχρι τοῦ μὴ λυπῆσαι τὴν γεῦσιν. εἴ γε μὴν ὑπάγειν αὐτὸν μᾶλλον ἐθέλοις, ὡς πλεῖστον ἔμβαλε τῶν ἁλῶν. ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ πλέον ἢ κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν εἴρηται πραγματείαν. ὅσα γὰρ ὡς τροφῇ τῷ γάλακτι συμβέβηκεν ἔχειν ἀγαθά, ταῦτα προὔκειτο διέρχεσθαι· μεμιγμένου δ' αὐτοῖς τοῦ κατὰ τὴν ὑπαγωγὴν τῆς γαστρὸς ἐκ τῆς κοινωνίας τῆσδε τὴν ἐκτροπὴν ὁ λόγος ἔσχε. πάλιν οὖν αὐτὸν ἐπαναγάγωμεν ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐξ ἀρχῆς εἴπωμέν τε τὰ μήπω λελεγμένα περὶ τῆς ἐν τῷ γάλακτι δυνάμεως, ὧν ἐν τοῖς μάλιστα καὶ τοῦτ' ἔστιν, εὐχυμότατον εἶναι τὸ ἄριστον γάλα σχεδὸν ἁπάντων, ὅσα προσφερόμεθα. μὴ παρακούσῃς δὲ τοῦ προσκειμένου κατὰ τὸν λόγον. οὐ γὰρ ἁπλῶς εἶπον εὐχυμότατον εἶναι γάλα πᾶν, ἀλλὰ προσέθηκα τὸ ἄριστον. ὡς τό γε κακόχυμον γάλα τοσούτου δεῖ συντελεῖν εἰς εὐχυμίαν, ὥστε καὶ τοὺς 686
εὐχύμους χρωμένους αὐτῷ κακοχύμους ἐργάζεται. καὶ φανερῶς γε παιδίον, ἀποθανούσης τῆς προτέρας τιτθῆς, ἑτέρας κακοχύμου παρασχούσης αὐτῷ γάλα, πολλῶν ἑλκῶν ἐνεπλήσθη τὸ σύμπαν σῶμα· διῃτᾶτο δ' ἐπὶ λαχάνοις ἀγρίοις ἡ δευτέρα

---

4 *τοσούτῳ P* || 6 *τῷ* om. *P* || 7 *ἐμβάλλειν — ἔμβαλε τῶν ἁλῶν* exc. Orib. III 29, 9 (I p. 242) *ἐμβάλλειν P* Orib. *ἐμβαλεῖν NV* || 8 *ὅσον ἂν P* om. *NV* || *τοῦ P* om. *NV* || 10 *αὐτὸν* Orib.: *αὐτῶν P αὐτὸ NV* subducere ipsum magis velis *M* || 13 *τοσαῦτα P* || 15 *τήνδε N* || 16 *αὐτὸ NV* || *ἀναγάγωμεν P* || 17 *ἐξ ἀρχῆς* om. *NV* propositum a principio *M* || 18 *ὧν* codd. *ὃ v* quorum inter maxima *M* || 20 *προσφερόμενοι* N^1 *— ενα* N^2 *— ενος V* || *προσκειμένου P προκ. NV* quod adicitur ad sermonem *M* || 22 *προσέθηκα NPV προσέτι v* apposui *M* || 23 *τοσούτου δέει συντελεῖν P τοσοῦτον οὐ συντελεῖν* et in marg. *ἀποδεῖ τοῦ N τοσοῦτον οὐ συντελεῖ V* tantum deficit *M* || 24 *εὐχύμους NPV ἐκείνους A* om. *v* euchymos utentes *M* || *φανερῶς P φανερὸν ὡς NV* manifeste quidem *M* || 25 *ἀνεπλήσθη P ἐνεπλ. NV* || 26 *διῃτᾶτο P* dietabatur *M διητεῖτο AN διαιτεῖτο V ἐδεδιῄτητο v*

τιτθὴ καὶ ἀγρὸν ἦρος ὥρᾳ λιμοῦ κατασχόντος. αὐτή τε οὖν ἐπληρώθη τοιούτων ἑλκῶν ἕτεροί τέ τινες τῶν κατὰ τὴν αὐτὴν χώραν ὁμοίως διαιτηθέντες. εἴδομεν δὲ τοῦτο κἀπὶ πολλῶν ἄλλων γυναικῶν παιδία τρεφουσῶν κατὰ ἐκεῖνον τὸν χρόνον. ἀλλὰ κἂν αἰγὸς ἤ τινος ἄλλου ζῴου νεμηθέντος σκαμμωνίαν ἢ τιθύμαλλον ἐν τροφῆς μέρει προσενέγκηταί τις γάλα, ῥυήσεται πάντως ἡ γαστὴρ αὐτῷ. καθάπερ οὖν ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων οὕτω κἀπὶ τοῦ γάλακτος ἀκούειν σε χρή, τῶν δυνάμεων οὐχ ἁπλῶς λεγομένων ἐπὶ τοῦ τυχόντος, ἀλλ᾽ ἐπὶ τοῦ καλλίστου μόνου· τὸ δ᾽ ἀπολειπόμενον ἐν ἑκάστῳ γένει τοῦ πρωτεύοντος ἀπολείπεται τοσοῦτον καὶ τῆς εἰς ἡμᾶς ὠφελείας. τὸ μὲν οὖν ὀροῦ πλεῖστον ἔχον ἀκινδυνότατόν ἐστιν, εἰ καὶ διὰ παντὸς αὐτῷ τις χρῷτο· τὸ δ᾽ ὀλίγον μὲν ἔχον ὑγρότητος τοιαύτης, οὐκ
687 ὀλίγον δὲ παχύτητος τυρώδους οὐκ ἀσφαλές ἐστιν ἅπασι τοῖς ἐν αὐτῷ πλεονάσασι. βλάψει μὲν γὰρ καὶ νεφρούς, ὅσοι γ᾽ ἐπιτηδείως ἔχουσιν εἰς λίθων γένεσιν, ἐμφράξεις δὲ καὶ καθ᾽ ἧπαρ ἐργάσεται τοῖς ἑτοίμως παθεῖν δυναμένοις τοῦτο. τοιοῦτοι δ᾽ εἰσίν, οἷς στενὰ τὰ πέρατα τῶν μεταλαμβανόντων ἀγγείων τὴν ἐκ τῶν σιμῶν τοῦ σπλάγχνου τροφὴν εἰς τὰ κυρτά. τοῖς δὲ κατὰ θώρακα καὶ πνεύμονα χωρίοις ἀγαθὸν ἅπαν ἐστὶ γάλα, κεφαλῇ δ᾽ οὐκ ἐπιτήδειον, εἰ μή τις ἰσχυρὰν ἔχει πάνυ, καθάπερ οὐδ᾽ ὑποχονδρίοις, ὅσα ῥᾳδίως ἐμφυσᾶται. πνεῦμα γεννᾷ γὰρ ἐν τῇ γαστρὶ παμπόλλοις, ὡς ὀλιγίστους εἶναι τοὺς μὴ πάσχοντας τοῦτο. μετὰ δέ τινος τῶν παχὺν ἐχόντων χυμὸν ἐδεσμάτων ἐπὶ πλέον ἑψηθὲν ἀποτίθεται μὲν τὸ φυσῶδες, ἐμφρακτικώτερον δ᾽ ἥπατος γίγνεται καὶ τῶν ἐν νεφροῖς λίθων γεννητικώτερον. ἐδέσματα δ᾽ εἶναι τοιαῦτα κατὰ τὸν πρῶτον εἴρηται λόγον ἄμυλός τε καὶ σεμίδαλις καὶ χόνδρος καὶ τράγος καὶ

4 ἐκεῖνον τὸν *P* τὸν αὐτὸν ἐκεῖνον *NV* || 10 μόνου *NP* μόνου *V* solo *M* || 11 ἀπολείπεσθαι *A*N^1*PV* δεῖ add. N^2 || 12 τοσούτῳ *P* || τὸ μὲν — δυναμένοις τοῦτο exc. Orib. III 25 (I p. 235—36) || 16 πλεονάσασι *P* πλεονάζουσι *NV* || καὶ add. *NPV* om. *v* et renes *M* || 17 δὲ καὶ καθ᾽ *NPV* δὲ καθ᾽ *v* oppilationes autem secundum epar *M* || 19 τὰ om. *P* || μεταλαμβανόντων *NP* μεταλαμβανομένων *V* || 22 κεφαλῇ — πάνυ exc. Orib. III 21 (I p. 230) || 23 ἔχοι Orib. ἔχῃ *NV* || πάνυ] ἄγαν *P* || 24 πνεῦμα γεννᾷ *P* πνευματοῦται *NV* generat enim ventum *M* || πάμπολυ *P* || 25 ὀλιγοστοὺς *V* || 26 χυλὸν *P* chymum *M* || 28 νεφρητικοῖς *V* || 30 τε om. *P*

ὄρυζα λάγανα τε καὶ ῥυήματα καὶ ἄρτοι μήτε καλῶς ὠπτημένοι μήτε προπαρεσκευασμένοι διὰ τρίψεως πολλῆς ἅμα δαψιλέσιν ἁλσὶ μήτε ζύμης ἔχοντες συμμέτρως. ὥσπερ δ' ἐπὶ τούτων οὕτω κἀπὶ τῶν ἄλλων, ὅσα μιγνύντες γάλακτι 688 *προσφέρονταί τινες, ἡ τῶν μιγνυμένων δύναμις ἤτοι γ' αὐξήσει τινὰ τῶν τοῦ γάλακτος δυνάμεων ἢ μειώσει. νυνὶ δ' ἡμεῖς αὐτοῦ καθ' ἑαυτὸ τὴν δύναμιν ἀφοριζόμενοι λέγομεν εὔχυμόν τε καὶ τρόφιμον εἶναι, συγκείμενον ἐξ ἐναντίων οὐσιῶν τε καὶ δυνάμεων, ὑπακτικῆς τε καὶ σταλτικῆς ἐμφρακτικῆς τε καὶ λεπτυντικῆς. τὸ μὲν γὰρ ὀρῶδες αὐτοῦ λεπτύνει τὸ πάχος τῶν χυμῶν ὑπάγει τε γαστέρα, τὸ δὲ τυρῶδες ἵστησι γαστέρα καὶ παχεῖς ἐργάζεται τοὺς χυμούς, δι' οὕς, ὡς ἔφην, ἐμφράξεις τε καθ' ἧπαρ ἐν νεφροῖς τε λίθοι γεννῶνται. βλάπτει δ' ἡ συνεχὴς χρῆσις αὐτοῦ καὶ τοὺς ὀδόντας ἅμα ταῖς περικειμέναις σαρξίν, ἃς ὀνομάζουσιν οὖλα· ταύτας μὲν γὰρ πλαδαράς, τοὺς δ' ὀδόντας εὐσήπτους τε καὶ ῥᾳδίως διαβιβρωσκομένους ἐργάζεται. χρὴ τοίνυν ἐπὶ τῇ προσφορᾷ τοῦ γάλακτος οἴνῳ κεκραμένῳ διακλύζεσθαι· βέλτιον δ', εἰ καὶ μέλιτος ἐπεμβάλοις αὐτῷ. πᾶν γὰρ οὕτως ἀπορρύπτεται τὸ περιπεπλασμένον τοῖς ὀδοῦσι τε καὶ τοῖς οὔλοις ἐκ τοῦ γάλακτος τυρῶδες. εἰ δὲ καὶ χωρὶς τοῦ προσεμβάλλειν ὕδατος τῷ οἴνῳ μὴ βλάπτοιτό* 689 *τις τὴν κεφαλὴν διακλυζόμενος αὐτῷ, βελτίων ἡ τοιαύτη χρῆσις ὡς πρὸς τοὺς ὀδόντας τε καὶ τὰ οὖλα. τό γε μὴν μέλι καὶ τούτῳ μιγνύμενον ἄμεινον ἐργάζεται τὸ μικτὸν ἐξ ἀμφοῖν. ἀρίστη δὲ χρῆσις εἰς ἀσφάλειαν ὀδόντων, ὡς μηδὲν ὑπὸ γάλακτος βλάπτεσθαι, μετὰ τὸ προσενέγκασθαι μελικράτῳ μὲν πρότερον διακλύζεσθαι, δεύτερον δ' οἴνῳ στύφοντι.*

Cap. XV. *Περὶ ὀξυγάλακτος.* *Τὸ δ' ὀξύγαλα καλούμενον οὐ βλάπτει μὲν τοὺς ὀδόντας, ὅσοι γε κατὰ φύσιν*

---

1 *καὶ λάγανα P* et laganaque et riemata *M* || *ῥύμματα P* || 3 *συμμέτρως P σύμμετρον NV* || 4 *τούτων*] *τοῖς τῶν V* || 6 *τινὶ NV* || *νυνὶ P νῦν NV* || 7 *καθ' ἑαυτὸ P καθ' αὑτοῦ NV* om. *v* ipsius secundum se *M* || 11 *τε πάχος P τὸ π. NV* (?) || *τε καὶ γ. P* || 12 *ἵστησι P ἐπέχει τὴν NV* cf. Sim. Seth. p. 31 || 13 *καθ'*] *καὶ V* || 14 *βλάπτει— αὐτῷ* exc. Orib. II 59 (I p. 162); cf. Sim. Seth. p. 32) || 15 *ἐπικειμέναις P* || 19 *ἐπεμβάλλεις V* || 21 *τε P* om. *v* || 22 *προσεπευβάλλειν P* || 25 *τούτῳ N*[2] *τοῦτο V* || 27 *προσενεγκέσθαι NV* || 30 *ὀξυγάλατος P* || 31 *γε*] *γ' εἴ τι V γ' ἔτι N* || *κατὰ*] *διὰ NV*

ἔχουσιν. ὅσοι δ' ἤτοι διὰ φυσικὴν δυσκρασίαν ἤ τινα ἐπίκτητον διάθεσίν εἰσι ψυχρότεροι τοῦ δέοντος, οὗτοι μόνοι βλάπτονται, καθάπερ ὑπὸ τῶν ἄλλων ψυχρῶν, οὕτω καὶ ὑπὸ τοῦδε· καὶ τὸ σύμπτωμα αὐτοῖς ἐνίοτε γίγνεται τὸ καλούμενον αἱμωδία, τοιοῦτον, οἷον ἐπὶ τοῖς ἀώροις συκαμίνοις ὅσα τ' ἄλλα στρυφνὰ καὶ ὀξέα συμβαίνειν εἴωθε. πρόδηλον δ', ὅτι καὶ γαστὴρ ἡ μὲν ψυχροτέρα καθ' ἡντινοῦν αἰτίαν οὐ πέττει καλῶς ὀξύγαλα, τῇ συμμέτρως δ' ἐχούσῃ
690 δύσπεπτον μέν, οὐ μὴν ἄπεπτόν γε παντάπασιν. ὅσαι δὲ θερμότεραί εἰσι τοῦ προσήκοντος γαστέρες, εἴτ' ἐξ ἀρχῆς εἴτ' ἔκ τινος ὕστερον αἰτίας εἰς τοιαύτην κρᾶσιν ἀχθεῖσαι, πρὸς τῷ μηδὲν βλάπτεσθαι καὶ χρηστοῦ τινος ἀπολαύουσιν ἐκ τῶν τοιούτων ἐδεσμάτων. αὗται καὶ προψυχθὲν αὐτὸ διὰ χιόνος περιπλάσεως ἀλύπως φέρουσιν, ὥσπερ καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν τοιούτων ἐδεσμάτων καὶ δηλονότι καὶ τὸ ὕδωρ αὐτὸ παρασκευασθὲν ὁμοίως. ἐφ' ᾧ καὶ θαυμάζειν ἐπῆλθέ μοι πολλοὺς τῶν ἰατρῶν ἀποφηναμένους ὑπὲρ ἑκάστης τροφῆς, τῆς μὲν ὡς ὠφελούσης ἡμᾶς, τῆς δ' ὡς βλαπτούσης, εὐπέπτου τε καὶ δυσπέπτου, κακοχύμου τε καὶ εὐχύμου, τροφίμου τε καὶ ἀτρόφου, κακοστομάχου τε καὶ εὐστομάχου, καὶ κοιλίαν ὑπαγούσης τε καὶ ἱστώσης ἤ τινα ἄλλην ἀρετὴν ἢ κακίαν ἐχούσης. ἐπί τινων μὲν γὰρ ἐγχωρεῖ φάναι πᾶσιν ἀνθρώποις εἶναι κακόχυμον ἢ δύσπεπτον ἢ κακοστόμαχον ἔδεσμα τόδε τι, περὶ δὲ τῶν πλείστων οὐχ οἷόν τε χωρὶς διορισμοῦ διὰ μιᾶς ἀποφάσεως ἀληθεῦσαι. μακροῦ δ' ἐξ
691 ἀνάγκης ἐσομένου τοῦ παντὸς λόγου γραφόντων ἡμῶν ἐφ' ἑκάστου τῶν ἐδεσμάτων τοὺς ἀπὸ τῶν φυσικῶν κράσεων ἐπικτήτων τε διαθέσεων διορισμοὺς ἄμεινον ἔδοξεν εἶναι καθόλου μὲν ἐξ ἀρχῆς τῆς διδασκαλίας ἐπιδεῖξαι τὴν μέθοδον, ὡς ἐποιήσαμεν ἐν τῷ πρώτῳ τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων,

---

4 *αὐτοῖς P τούτοις NV* sinthoma ipsis *M* || 7 *πρόδηλον — ἐδεσμάτων* exc. Orib. II 60 (I p. 164) || *γαστὴρ P ἡ γαστὴρ NV* || 9 *οὐ μὴν* om. N^1 add. N^2 in marg. || *παντάπασιν ἐστιν P* || 10 *τοῦ προσήκ. θερμότεραι εἰσι P* || 17 *ἁπλῶς ἀποφηναμένους P* pronuntiantes de unoquoque *M* || 21 *τε καὶ* (ante *ἱστώσης*) *P ἢ NV* subducente ventrem et stringente *M* || 24 *δὲ* om. codd. de plurimis autem *M* || 25 *ἀποφάσεως* scripsi: *προφάσεως* codd. *προφ. μιᾶς NV* per unam negationem *M* || 28 *ἐπικτήτων τε διαθ. διορισμούς P διορ. ἐπ. τε διαθ. NV* || *ἔδοξεν εἶναι P εἶναι δόξειεν ANV ἂν δ. v*

ἀναμιμνήσκειν δ' ἐπὶ τῶν κατὰ μέρος ἐνίοτε, καὶ μάλιστ' ἐφ' ὧν ἡ φύσις οὐχ ἁπλῆ, καθάπερ ἀμέλει κἀπὶ τοῦ γάλακτός ἐστι συγκειμένου μὲν ἐξ ἐναντίων οὐσιῶν τε καὶ δυνάμεων, ὁμοιομεροῦς δὲ φαινομένου πρός γε τὴν αἴσθησιν. οὕτω γὰρ αὐτῷ συμβαίνει, κἂν κάλλιστον ᾖ, παρὰ τὴν τῶν κοιλιῶν διαφορὰν ἐνίοτε μὲν ὀξύνεσθαι, κνισώδη δ' αὖθις ἐφ' ἑτέρου τὴν ἐρυγὴν ἀναπέμπειν, καίτοι γ' ἐναντίων οὐσῶν τῶν διαθέσεων, καθ' ἃς ὀξῶδες ἢ κνισῶδες γίγνεται τὸ κατὰ τὴν κοιλίαν ἀπεπτηθέν. ἡ μὲν γὰρ ἔνδεια τῆς θερμασίας ὀξύνειν αὐτὸ πέφυκεν, ἡ δ' ὑπερβολὴ κνισοῦν. γίγνεται δ' ἄμφω ταῦτα τῷ γάλακτι διὰ τὸ μὴ μόνον ἔχειν ἐν ἑαυτῷ τὴν ὀρώδη φύσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν λιπαρὰν καὶ τὴν τυρώδη. τὸ γοῦν ὀξύγαλα διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην οὐδέποτε 692 *κνισῶδες ἀπεπτηθὲν γίγνεται, κἂν εἰς χολωδεστάτην ἢ πυρωδεστάτην ἐμπέσῃ κοιλίαν. οὔτε γὰρ ἐν αὐτῷ τὴν θερμὴν καὶ δριμεῖαν ἔχει ποιότητα καὶ δύναμιν, ἧς μετέχει τὸ γάλα διὰ τὸν ὀρόν, οὔτε τὴν λιπαράν τε καὶ μετρίως θερμήν, ἣν ἐκέκτητο διὰ τὸ λιπαρὸν τὸ ἐν ἑαυτῷ· μόνον γὰρ ὑπολείπεται κατὰ τὴν τοιαύτην σκευασίαν τὸ τυρῶδες, οὐδὲ τοῦτο τοιοῦτον τὴν φύσιν, ὁποῖον ἐξ ἀρχῆς ὑπῆρχεν, ἀλλ' ἐπὶ τὸ ψυχρότερον ἐκτετραμμένον. ἀρκεῖ τοιγαροῦν ἐπ' ὀξυγάλακτος εἰπεῖν, ὅτι ψυχρόν τ' ἐστὶ καὶ παχύχυμον. ἕπεται γὰρ τούτοις τὸ μὴ ῥαδίως αὐτὸ πέττεσθαι πρὸς τῆς συμμέτρως ἐχούσης κράσεως· ἐπ' ἐκείνην γὰρ ἀναφέρεσθαι τὸν λόγον ἠξίωσα πολλάκις ἤδη κατὰ πάσας τὰς ἐμὰς πραγματείας, ὅταν ἁπλῶς ἀποφαίνωμαί τι. καὶ μέντοι καὶ τὸν ὠμὸν ὀνομαζόμενον χυμόν, οὗ τὴν φύσιν ἔμπροσθέν τε διῆλθον ἑτέρωθί τε κατὰ τὸν προηγούμενον λόγον ἐξηγη-*

---

2 *ἁπλῶς NV* || 4 *γε*] *τε NV* || 6 *μὲν ἐπὶ τούτου ὀξύν. v ἐπὶ τούτου* om. *NPV* quandoque quidem acescere *M* || *κνησώδη P* || 7 *οὐσῶν τῶν διαθ. P διαθ. οὐσῶν v τῶν δ.* om. *NV* || 10 *κνισοῦν NV κνισσοῦν v* || 11 *μόνην P* || 14 *κνισῶδες V κνισσ. N* || post *κἂν* add *μάλιστα v*, om. codd. et si maxime *M* || 15 *ἐν αὐτῷ* scripsi: *ἐν αὐτῷ P ἔτι NV* in ipso adhuc *M* || 16 *θερμὴν καὶ* om. *NV θερμὴν* om. N^1V add. N^2 in marg. || *ἣν P* om. *NV* quam possedit *M* || 18 *αὐτῷ P* || 20 *τὴν φύσιν P φύσει NV* || 21 *ἐκτεταμ. N* || 22 *ὅτι — παχύχυμον* exc. Orib. l. l. || *τ' NPV* om. *v* || *κακόχυμον NV* || 23 *μὴ P μήτε ANV μηδὲ v αὐτὸ P* om. *NV* || 24 post *κράσεως* add. *σώματος NV τοῦ σ. v* om. *P* non vertit *M* || 25 *πάσας APV* om. *N* secundum omnes meos tractatus *M* || 28 *ἑτέρωθεν NV καὶ ἑτέρωθι P* (om. *τε*) || *τὸν* om. *AIV* || *ἡγούμενον N*

σάμην, εὔλογόν ἐστιν ἐκ τῶν τοιούτων ἐδεσμάτων πλεῖστον
γεννᾶσθαι. χρήσιμον δ' εἶναι τὸ ἔδεσμα τοῦτο ταῖς πυρω-
δεστέραις κοιλίαις οὐδὲν ἄλογον, ὥσπερ γε καὶ ταῖς ψυχρο-
693 τέραις ἐναντιώτατον. οὐ μὴν οὐδὲ τοῦτο δεῖ καθ' ἕκαστον
τῶν ἐδεσμάτων γράφειν, ἀλλ' ἀναμιμνήσκειν ἐπί τινων
μόνον, ὡς ὁ τοιόσδε χυμός, ὁποῖος ἐξ ὀξυγάλακτός τε καὶ
τυροῦ καὶ τῶν παχυχύμων ἁπάντων γίγνεται, λίθους ἐν
νεφροῖς πέφυκε γεννᾶν, ὅταν ὦσι θερμότεροι τοῦ δέοντος
ἤτοι κατὰ φυσικὴν δυσκρασίαν ἢ κατά τινα ἄλλην ὕστερον
ἐγγενομένην αὐτοῖς διάθεσιν, οὐ μὴν ἀνὰ λόγον γε τῆς
θερμασίας τὰς διεξόδους εὐρείας ἔχωσιν. αἱ γάρ τοι νοσω-
δέσταται κατασκευαὶ τῶν σωμάτων ἐξ ἐναντίων τῇ κράσει
σύγκεινται μορίων, ὡς εἶναι γαστέρα μέν, εἰ τύχοι, θερμὴν
ἱκανῶς, ἐγκέφαλον δὲ ψυχρόν. οὕτω δὲ καὶ πνεύμων ἐνίοτε
καὶ θώραξ ὅλος ψυχρός ἐστιν ἐπὶ γαστρὶ θερμῇ. πολλάκις
δὲ καὶ τοὐναντίον ἕκαστον μὲν τῶν ἄλλων θερμότερον
ὑπάρχει τοῦ δέοντος, ἡ γαστὴρ δὲ μόνη ψυχροτέρα, καί
ποτε κεφαλὴ μὲν ὅλη ψυχροτέρα, θερμότερον δὲ τὸ ἧπαρ
ἐπί τε τῶν ἄλλων μορίων ὡσαύτως. διὸ καὶ κατ' ἀρχὰς
ἐδείκνυον ὠφελιμωτάτην εἶναι τὴν περὶ τῶν ἐν ταῖς τροφαῖς
δυνάμεων διδασκαλίαν, ὅταν ἐξηγῶνται τὴν καθ' ὑγρότητα
694 καὶ ξηρότητα καὶ θερμότητα καὶ ψυχρότητα διαφορὰν ἔτι
τε τὸ γλίσχρον ἢ παχὺ τῆς οὐσίας αὐτῶν, καὶ πρὸς τούτοις,
εἴθ' ὁμοιομερές· ἐστιν εἴτ' ἐξ ἐναντίων ταῖς κράσεσι σύγκει-
ται, καθάπερ τὸ γάλα. πρὸς δὲ τὴν τούτων διάγνωσιν ἐκ
τῆς ὀσμῆς καὶ τῆς γεύσεως ἔτι τε τῶν ἄλλων συμπτωμάτων
ἔφην ἡμᾶς ποδηγεῖσθαι, περὶ ὧν ἐν ἀρχῇ τῆσδε τῆς πραγ-
ματείας διῆλθον, ὥσπερ καὶ νῦν ἐπὶ τοῦ γάλακτος, ἐπιδει-
κνὺς αὐτοῦ τὴν φύσιν ἐξ ὧν ἴσχει συμπτωμάτων, ἤτοι

---

2 γενέσθαι *N* || 3 γε καὶ *P* om. *NV* || ψυχροτέραις κοιλίαις *P* ignitis ventribus nihil irrationabile sicut frigidioribus ventribus contrarissimum *M* || 5 ἀναμιμνήσκειν *P* μιμν. *NV* || 6 μόνων *NV* || 10 ἐγγινομένην *P* ἐγενόμην *V* || ἀνάλογόν *APV* || γε] τε *AN* || 11 ἔχουσιν codd. || 12 καὶ ἐξ *NV* || 13 σύγκειται *ANV* || τύχη *P* τύχει *ANV* || 15 ὅλως ψυχρόν *V* ψυγρὸς ὅλος *P* || θερμῇ γαστρί *P* || 17 καί ποτε κεφαλὴ μὲν ὅλη ψυχροτέρα add. *P* om. *NV* et quandoque quidem totum caput frigidius *M* || 20 ταῖς *P* om. *NV* || 21 ἐξηγῶνται codd., sed suspectum, quando exponunt *M* || 22 καὶ ξηρότητα καὶ θερμότητα om. *P* || 24 εἴθ' *P* ὡς *v* et cum his si omiomerum est sive *M*

θερμαινόμενον ἢ διὰ πυτίας πηγνύμενον ἢ ὁπωσοῦν ἄλλως διακρινομένων τῶν μορίων αὐτοῦ. καὶ γὰρ καὶ ἡ σχίσις καλουμένη τοῦτ᾽ ἐργάζεται χωρὶς τῆς πυτίας, ὅταν ἱκανῶς προθερμήναντες τὸ γάλα καταρραίνωμεν ὀξυμέλιτι ψυχρῷ. ταὐτὸ δ᾽ ἐργαζόμεθα καὶ δι᾽ οἰνομέλιτος. ἐνίοτε δὲ καὶ χωρὶς τοῦ καταρρᾶναι τὴν οὐσίαν αὐτοῦ καθιέντες εἰς ἀγγεῖον ὕδωρ ἔχον ψυχρότατον ἐργαζόμεθα τὴν σχίσιν, ἄνευ δὲ πυτίας καὶ τὸ μετὰ τὴν ἀποκύησιν ἀμελχθὲν αὐτίκα πήγνυται πυρωθὲν ἐπὶ θερμῆς σποδιᾶς ὀλίγῳ χρόνῳ. καλεῖν δ᾽ ἐοίκασιν οἱ παλαιοὶ κωμικοὶ τὸ οὕτω παγὲν γάλα πυριάτην· οἱ δὲ παρ᾽ ἡμῖν ἐν Ἀσίᾳ πυρίεφθον ὀνομάζουσιν αὐτό. τοῦτο μὲν οὖν ἀκριβῶς ἐστι γάλα χωρὶς οὐσίας ἑτέρας. 695 *ὅταν δὲ μέλι μίξαντες αὐτῷ διὰ πυτίας πήξωσι, χωρίζεται μὲν ἐν τῷδε τῷ ἔργῳ τὸ λεπτὸν καὶ ὑδατῶδες αὐτοῦ, προσφέρονται δ᾽ ἔνιοι μὲν τὸ πεπηγὸς αὐτοῦ μόνον σύνθετον ὑπάρχον ἔκ τε τοῦ τυρώδους ἐν τῷ γάλακτι καὶ τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ πυρώδους ἐν τῇ τῆς πυτίας δυνάμει καὶ τοῦ μιχθέντος αὐτοῖς μέλιτος. ἔνιοι δὲ καὶ τῷ παγέντι τὸν ὀρὸν συγκαταπίνουσιν, ἤτοι γε ὡσαύτως πάντα μετὰ παντὸς ἢ θάτερον αὐτῶν πλέον θατέρου. συμβήσεται δὲ δηλονότι τοῖς μὲν μᾶλλον ὑπαχθῆναι τὴν γαστέρα, τοῖς δ᾽ ἧττον, ἀνάλογον τῇ ποσότητι τῆς ὀρώδους ὑγρότητος. εὔδηλον δέ, ὅτι καὶ τραφῆναι τὸ σύμπαν σῶμα μᾶλλον μὲν ὑπάρξει τοῖς τὸ πεπηγὸς μόνον ἐδηδοκόσιν, ἧττον δὲ τοῖς συγκαταπιοῦσιν αὐτῷ τι καὶ τῆς ὀρώδους ὑγρότητος, ἔτι δ᾽ ἧττον, ὅσοι τὸ μὲν πεπηγὸς ὀλίγον προσηνέγκαντο, τὸ δ᾽ ὀρῶδες πλεῖστον. οὕτω δὲ κἀπὶ τοῦ μετὰ τὴν ἀποκύησιν παγέντος.*

---

1 *θερμαινόμενον — ὀνομάζουσιν αὐτό* exc Orib. II 59 (I p. 162) || *πιτύας NV* || 2 *καὶ γὰρ καὶ NP* Orib. *καὶ γὰρ V* || 3 *πιτύας PV* || 4 *προθερμήναντας NP προθερμάναντες* Orib. *θερμήναντες V* praccalefactum lac *M* || 5 *ταὐτὸν P* || 6 *καθιόντες NV* || *εἰς* om. codd. || 8 *πιτύας NP πιττίας V* || 9 *θερμῷ σποδιᾶς NV θερμοσποδιᾶς* Orib || 11 *πυριάτην NP πυριάστην A περιάστην V πυριαστόν v πυριάτην* coniecerat Cobet piriatem *M* (in marg.) || 12 *μὲν οὖν* codd. *μὲν v* hoc quidem igitur *M* || *ἀκριβὲς P* certum est lac *M ἀκριβῶς NV* || 13 *αὐτὸ NV* || *πιτύας NV* || 14 *τῷδε* codd. om. *v* in hoc opere *M* || 15 *μὲν* codd. om. *v* || 16 *τῷ* om. *P* || *τοῦ* om. *P* ante *θερμοῦ* || 17 *τοῦ* om. *P* ante *πυρώδους* || 18 *τὸν ὀρὸν τῷ παγέντι P* || 19 *πάντες N*[1]*V* || 20 *αὐτῶν P αὐτοῦ v* || 22 verba *εὔδηλον — ὑγρότητος* om. *P* || 25 *αὐτό NV* || 26 *προσηνέγκατο ANV*

ἤτοι χωρὶς μέλιτος ἢ σὺν αὐτῷ, διαφορά τις οὐ σμικρὰ
γενήσεται. δυσπεπτότερον γάρ ἐστι καὶ παχυχυμότερον ἔτι
696 τε βραδυπορώτερον εἰς τὴν κάτω διέξοδον, ὅταν μὴ προσ-
λάβῃ μέλιτος. ἥ γε μὴν ὅλου τοῦ σώματος θρέψις ἐξ
ἀμφοτέρων γίγνεται δαψιλής. ταῦτ' ἀρκεῖ περὶ δυνάμεως
γάλακτος ἐπίστασθαι κατὰ τὴν νῦν ἡμῖν ἐνεστῶσαν πραγ-
ματείαν· ὅσα γὰρ εἰς νόσους χρήσιμα ἢ τοῖς φθίνουσιν
ὁπωσοῦν ἢ τοῖς ἕλκος ἔχουσιν ἐν πνεύμονι, ταῦτ' ἴδια τῆς
θεραπευτικῆς ἐστι μεθόδου.

Cap. XVI. *Περὶ τυροῦ.* Λέλεκται μὲν ἤδη περὶ τῆς
τοῦ τυροῦ δυνάμεως ἐν τῷ περὶ γάλακτος λόγῳ, βέλτιον δὲ
καὶ νῦν αὖθις ἴδιον ἀπονεῖμαι λόγον αὐτῷ. προσλαμβάνει
τε γὰρ ἐν τῇ σκευασίᾳ παρὰ τῆς ἐμβαλλομένης πυτίας
δριμύτητα τήν θ' ὑγρότητα πᾶσαν ἀποτίθεται καὶ μάλιστα
χρονίσας, ἡνίκα δριμύτερος γίγνεται καὶ σαφῶς ἑαυτοῦ θερ-
μότερός τε καὶ καυσωδέστερος καὶ διὰ τοῦτο καὶ διψαλεώ-
τερος καὶ δυσπεπτότερος καὶ κακοχυμότερος ἀποτελεῖται.
διὰ ταῦτα τοιγαροῦν οὐδ' ὅπερ ἀγαθὸν ἐπικτᾶται τὰ παχύχυμα
τῶν ἐδεσμάτων δριμείαις καὶ λεπτυντικαῖς καταμιγνύμενα
δυνάμεσιν, οὐδὲ τοῦτ' ἔχει βλάβης χωρίς. μείζων γὰρ ἡ ἐκ
τῆς κακοχυμίας αὐτῷ καὶ τῆς καυσώδους θερμότητος ἐγγίγ-
697 νεται βλάβη τῆς ἐκ τοῦ λεπτυνθῆναι τὸ πάχος ὠφελείας,
ὅπου γε οὐδὲ πρὸς τὴν τῶν ἐν νεφροῖς λίθων γένεσιν ἧττόν
ἐστι βλαβερὸς ὁ τοιοῦτος χυμός· ἐδείχθησαν γὰρ οὗτοι
γεννώμενοι κατ' ἐκεῖνα τῶν σωμάτων, ἐν οἷς ἂν συνέλθῃ
πάχος χυμῶν πυρώδει θερμότητι. φευκτέον οὖν ἐν τοῖς
μάλιστα τὸν τοιοῦτον τυρόν, ὡς μηδὲν ὅλως ἀγαθὸν ἔχοντα

---

1 *μικρὰ P* || 2 *ἐστι P ἔσται NV* difficile enim digestibile est *M* || *κακοχυμότερον NV* || *βραδυπορώτερον P βραδύτερον v ἔτι τε βραδ.* om. *NV* adhuc autem et tardioris pertransitionis est *M* || 3 *προσλάβοι P* || 6 *ἡμῖν P* om. *NV* secundum nunc instans nobis negotium *M* || 7 *ἐστὶ χρήσιμον P ἐστὶ χρήσιμα V* || 8 *ἴδια* om. *P* || 9 *ἐστὶν εἰρημένα μεθόδου NV* || 12 *ἴδιον ἀπονεῖμαι P ἀπον. ἴδιον NV* || *προσλαμβάνει*] cf. Sim. Seth. p. 104 || 13 *τε P* om. *NV* || *διὰ P παρὰ NV* per *M* || *παρεμβαλλομένης P* || 14 *καὶ*] *ἔνθα NV* || 16 *διψαλεώτερος καὶ* om. codd. magis sitis factivus *M* || 18 *τοιγαροῦν P τοίνυν NV* || *παχύχυμα NP παχύτερα V* quae grossi chymi eduliorum *M* || 19 *δριμείαις P δριμέσι NV* || *καταμιγνύμενα P μιγν. NV* || 23 *γε οὐδὲ P οὐδὲ NV* om. *v* || *ἧττόν* codd. *οὐχ ἧττόν v* || 25 *γεννώμενοι P γενο. NV* || *ἔλθῃ V* || 26 *ἐν τοῖς* add. *P* om. *NV* || 27 *ὅλως P* Sim. Seth. om. *NV* nihil omnino bonum *M*

μήτ' εἰς πέψιν μήτ' εἰς ἀνάδοσιν μήτ' εἰς οὔρησιν μήτ' εἰς ὑπαγωγὴν γαστρὸς ὥσπερ γε μηδ' εἰς εὐχυμίαν. ἐφεξῆς δὲ μοχθηρὸν μέν, ἧττον δὲ τούτου χρὴ νομίζειν τὸν μήτε παλαιὸν μήτε δριμύν, τὸν δὲ νέον ἁπάντων τυρῶν εἶναι κάλλιστον, ὁποῖος παρ' ἡμῖν ἐν Περγάμῳ καὶ κατὰ τὴν ὑπερκειμένην αὐτῆς Μυσίαν γίγνεται καλούμενος ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων ὀξυγαλάκτινος, ἥδιστος μὲν εἰς ἐδωδὴν ἀβλαβὴς δὲ στομάχῳ καὶ πάντων τῶν ἄλλων τυρῶν ἧττον δύσπεπτος καὶ δυσδιέξοδος. οὐ μὴν οὐδὲ κακόχυμός ἐστιν οὐδὲ πάνυ σφόδρα παχύχυμος, ὅπερ ἁπάντων τυρῶν ἐστι κοινὸν ἔγκλημα. κάλλιστος δ' ἐστὶ καὶ ὁ παρὰ τοῖς πλουσίοις εὐδοκιμῶν ἐν Ῥώμῃ, βαθύσικος τοὔνομα, καί τινες ἄλλοι κατ' ἄλλα χωρία. παμπόλλης δ' οὔσης κατὰ μέρος ἐν αὐτοῖς 698 διαφορᾶς κατά τε τὰς φύσεις τῶν ζῴων καὶ τοὺς τρόπους τῆς σκευασίας καὶ προσέτι τὰς ἡλικίας αὐτῶν τῶν τυρῶν ἐγὼ πειράσομαι κἀνταῦθα περιορίσαι τὴν δύναμιν αὐτῶν ὀλίγοις σκοποῖς, οἷς προσέχων τις ἐκ τοῦ ῥᾴστου διαγνώσεται τὸν ἀμείνω τε καὶ χείρω. κατὰ γένος μὲν οὖν οἱ σκοποὶ διττοὶ τυγχάνουσιν ὄντες, ὁ μὲν ἕτερος ἐν τῇ ποιᾷ συστάσει τῆς οὐσίας τοῦ τυροῦ, καθ' ἣν μαλακώτερος ἢ σκληρότερος γίγνεται καὶ πυκνότερος ἢ χαυνότερος καὶ κολλωδέστερος ἢ ψαθυρώτερος, ὁ δ' ἕτερος ἐν τῇ γεύσει, καθ' ἣν ἔν τισι μὲν αὐτῶν ὀξύτης ἐπικρατεῖ, κατ' ἄλλους δὲ δριμύτης ἢ λιπαρότης ἢ γλυκύτης ἤ τινα τοιούτων ἢ οἷον ἰσομοιρία πάντων. κατὰ δὲ τὰς ἐν εἴδει διαφορὰς τῶν εἰρημένων γενῶν ὁ μὲν μαλακώτερος τοῦ σκληροτέρου βελτίων, ὁ δ'

1 *μήτ' εἰς πέψιν — οὔρησιν* om. *v ἢ οὔρησιν ἀνάδοσιν ἢ ὑπαγωγὴν* *P* ut ad urinationem aut ad subductionem *M* || 3 *χρὴ νομίζειν P ν. χρ. NV* || 4 *τὸν δὲ νέον P τῶν δὲ νέων NV* recentem autem omnium caseorum *M*; cf. Sim. Seth. p. 105. *ὁ δὲ νέος τῶν τοιούτων κρείττων* || 5 *τὴν* om. *P* || 7 *ἀβλαβὴς P* innocivus *M ἀβλαβέστατος NV* || 9 *πάνυ* om. *P* || 12 *βαθύς ANV* baynticus *M βαθυ* , ... (lacuna sex litterarum) *P*; cf. Plin. n. h. XI 240 Vatusicus caseus. || 14 *καὶ — σκευασίας* om. *P* secundum naturas animalium et sec. modos praeparationis et adhuc *M* || 15 *τῶν τυρῶν* om. *P*. horum vocabulorum loco add. *καὶ τοὺς τρόπους τῆς σκευασίας* || 18 *ἀμείνω P ἀμείνονα NV* || 20 *ἁπαλώτερος P* mollior *M* || 22 *ὁ δ' ἕτερος P ὁ δ' NV* || *γεύσει P* (om. *ποιότητι*) *γευστῇ ποιότητι V* altera autem in gustu *M γευστεῖ ποιότητι N* || 24 *τούτων P τοιούτων NV* quaedam horum *M* || 26 *ὁ μὲν μαλακώτερος — δυσαλλοίωτος ὤν* exc. Orib. II 59 (I p. 163)

ἀραιὸς καὶ χαῦνος τοῦ πάνυ πυκνοῦ καὶ πεπιλημένου. μοχθηρῶν δ' ὄντων τοῦ τε κολλώδους ἱκανῶς καὶ τοῦ ψαθυροῦ μέχρι τραχύτητος ὁ μέσος αὐτῶν ἐστιν βελτίων. κατὰ δὲ τὴν ἐν τῇ γεύσει διάγνωσιν ἁπάντων μὲν ἄριστος
699 ὁ μηδεμίαν ἰσχυρὰν ἔχων ποιότητα, βραχὺ δέ τι τῶν ἄλλων ὑπερέχουσαν τὴν γλυκύτητα, βελτίων δὲ καὶ ὁ ἡδίων τοῦ ἀηδοῦς καὶ ὁ συμμέτρως ἁλῶν ἔχων τοῦ παμπόλλους ἢ μηδ' ὅλως ἔχοντος. μετά γε μὴν τὸ προσενέγκασθαι τὸν οὕτω κριθέντα καὶ διὰ τῆς ἐρυγῆς ἔνεστι γνωρίζειν, ὁποῖος αὐτῶν ἐστιν ἀμείνων τε καὶ χείρων. ὁ μὲν γὰρ κατὰ βραχὺ μαραινομένην ἔχων τὴν ποιότητα βελτίων, ὁ δὲ παραμένουσαν οὐκ ἀγαθός· εὔδηλος γὰρ οὗτός ἐστι δυσμετάβλητός τε καὶ δυσαλλοίωτος ὤν, ὥστε καὶ δύσπεπτος· ἀλλοίωσις γὰρ ἐξ ἀνάγκης ἕπεται πεττομέναις ταῖς τροφαῖς ἁπασῶν ὧν ἔμπροσθεν εἶπον ποιοτήτων.

Cap. XVII. *Περὶ τοῦ τῶν πεζῶν ζῴων αἵματος.* Ἅπαν μὲν αἷμα δύσπεπτόν ἐστι, μάλιστα δὲ τὸ παχὺ καὶ μελαγχολικόν, οἱόνπερ ὑπάρχει τὸ τῶν βοῶν. τὸ δὲ τῶν λαγωῶν ὡς ἥδιστον τετίμηται, καὶ πολλοῖς δι' ἔθους ἐστὶν ἕψειν αὐτὸ σὺν τῷ ἥπατι, τισὶ δὲ καὶ μετὰ τῶν ἄλλων σπλάγχνων. ἔνιοι δὲ καὶ τὸ τῶν νέων ὑῶν ἐσθίουσιν, ὥσπερ ἄλλοι καὶ τὸ τῶν μειζόνων, ὅταν εὐνουχισθῶσι· τὸ
700 μὲν γὰρ τῶν κάπρων οὐδ' ἐπιχειροῦσιν ὡς ἀηδές τε ἅμα καὶ δύσπεπτον. τὸ δὲ τῶν αἰγῶν αἷμα καὶ Ὅμηρος οἶδεν ἐσθιόμενον ὡς ἡδύ.

Cap. XVIII. *Περὶ τῆς ἀπὸ τῶν πτηνῶν ζῴων τροφῆς.* Ὄρνιθας ὀνομαζόντων τῶν παλαιῶν ἅπαντα τὰ πτηνὰ καὶ δίποδα ζῷα, τοῖς νῦν Ἕλλησιν ἔθος ἤδη γέγονε τὰς ὑπ' ἐκείνων ἀλεκτορίδας καλουμένας μόνας οὕτω προσαγορεύειν, ὥσπερ γε καὶ τοὺς ἄρρενας ἐν αὐταῖς ἀλεκτρυόνας. ἔστι

---

1 *ἀραιότερος* Orib. rarus autem et laxus *M* || 2 *τοῦ* (ante *ψαθυροῦ*) *P* Orib. om. *v* || 3 *αὐτῶν ἐστιν P ἐστιν αὐτῶν v* || 4 *τῇ* om. *P* || 5 *ἰσχυρὰν*] cf. Sim. Seth. p. 105 || *τι καὶ* Orib. || 6 *ὁ* om. codd. (ante *ἡδίων*) || 7 *συμμέτρως P σύμμετρον NV* || *ἢ P* Orib. *καὶ NV* aut neque totaliter *M* || 9 *ἔστι P* || 11 *ἔχων P ἴσχων NV* || 13 *ὢν P* om. *NV* alterabilis ens *M* || 15 *εἶπον*] *εἶχον P εἶπον εἶχον NV* sed *εἶχον* delet *N* || 17 *Ἅπαν μὲν P* omnis quidem *M* om. *NV* || 24 Odyss. XVIII 45 || 27 *ἅπαντα P ἁπάντων NV* || *καὶ δίποδα ζῷα P ζῷα κ. δίπ. NV* omnia volatilia et bipeda animalia *M* || 29 *οὕτω P οὕτως V* || 30 *ἐν αὐταῖς P* in ipsis *M* om. *NV* || *ἔστι — κατὰ γαστέρα* exc. Orib. II 42 (I p. 105)

δὲ τὸ γένος ἁπάντων τῶν πτηνῶν ὀρνίθων ὀλιγοτροφώτερον, εἰ παραβάλλοιτο τῷ γένει τῶν πεζῶν, καὶ μάλιστα τῷ τῶν ὑῶν, ὧν τῆς σαρκὸς οὐδὲν ἂν ἄλλο τροφιμώτερον ἔχοις εὑρεῖν. εὐπεπτοτέρα γε μὴν ἡ σὰρξ ἐστι τῶν πτηνῶν ζῴων, καὶ μάλιστα πέρδικος ἀτταγῆνός τε καὶ περιστερᾶς ἀλεκτορίδος τε καὶ ἀλεκτρυόνος. ἡ δὲ τῶν κιχλῶν καὶ κοττύφων καὶ τῶν μικρῶν στρουθῶν, ἐν οἷς εἰσι καὶ οἱ πυργῖται καλούμενοι, σκληροτέρα τούτων ἐστί, καὶ μᾶλλον ἔτι καὶ τούτων αὐτῶν ἥ τε τῆς τρυγόνος καὶ ἡ τῆς φάττης καὶ ἡ τῆς νήττης. ὁμοία δὲ τῇ τῶν ἀλεκτορίδων ἐστὶν ἡ τῶν φασιανῶν εἰς πέψιν καὶ τροφὴν ὑπερέχουσα τῇ κατὰ τὴν 701 ἐδωδὴν ἡδονῇ. σκληροτέρα δὲ καὶ δυσπεπτοτέρα καὶ ἰνωδεστέρα τούτων ἡ τοῦ ταῶνος. κοινὸν δ᾽ ἐπὶ πᾶσι τοῖς πτηνοῖς ζῴοις, ὥσπερ καὶ τοῖς τετράποσι, γιγνώσκειν χρή, τὴν τῶν ἔτ᾽ αὐξανομένων σάρκα πολὺ βελτίονα τῆς τῶν παρακμαζόντων εἶναι, μέσην δ᾽ ἀμφοῖν τὴν τῶν ἀκμαζόντων, μοχθηρὰν δὲ καὶ τὴν τῶν πάνυ νηπίων, ἀλλ᾽ ὑπεναντίως τῇ τῶν γεγηρακότων· ἡ μὲν γὰρ τούτων σκληρὰ καὶ ξηρὰ καὶ νευρώδης ἐστὶ καὶ διὰ τοῦτο καὶ πεφθῆναι μοχθηρὰ καὶ τροφὴν ὀλίγην δίδωσι τῷ σώματι, τὰ δὲ τῶν παντάπασι νέων ζῴων σώματα βλεννώδη τ᾽ ἐστὶ καὶ ὑγρὰ καὶ δι᾽ αὐτό γε τοῦτο περιττωματικὰ ῥᾷόν θ᾽ ὑπέρχεται κατὰ γαστέρα. ταῦτά μοι μέμνησο περὶ πάντων ζῴων κοινῇ· καὶ γὰρ ὑπάρχει πᾶσιν αὐτοῖς ὁμοίως ἐν ταῖς κατὰ τὴν ἡλικίαν διαφοραῖς. κοινὸς δὲ καὶ ὁ τῆς σκευασίας τρόπος ὡς πρὸς ὑγίειαν, ὃν ἔμπροσθέν τε διῆλθον ἤδη καὶ αὖθις ἴσως ἐπὶ κεφαλαίων ἐρῶ. νυνὶ δὲ τὰς δυνάμεις μόνον ἀναμνήσω, ξηρότερα μὲν εἶναι τά τ᾽ ὀπτηθέντα καὶ τὰ ταγηνισθέντα,

1 *ὀλιγοτροφώτερον P* Orib. paucioris nutrimenti *M ὀλιγοτροφώτατον V ὀλιγότροφον N* || 3 *ἂν* om. *NV* || 4 *εὐπεπτοτέρα — ἀλεκτρυόνος* exc. Orib. I p. 221 || 5 *ζῴων P* Orib. om. *NV* || 6 *ἡ δέ]* cf. Orib. I p. 224 || 8 *μᾶλλον* Orib.: *μάλιστα* codd. et adhuc magis *M* || *ἔτι P δ᾽ ἔτι NV* || 9 *αὐτῶν* om. *P* || *ἡ τῆς* om. *P* bis || 10 *τῇ P* om. *v* || *καὶ ἡ P* || 12 *ἐδωδὴν ἡδ.] ἡδονὴν ἐδωδῇ* codd. || *καὶ ἰνωδεστέρα* om. *P* || 13 *τῶν ταώνων P* quae pavonis *M* || 15 *ἔτ᾽ P* om. *v* || 18 *τῇ] τῆς NV* || 20 *τὰ δὲ τῶν π. ν. ζ. σώματα P τὰ δὲ παντ. ν. ζ. σ. AV τῶν δὲ π. ν. ζ. τὰ σ. N* || 21 *βλενώδη NV* || *ἐστὶ P εἰσὶ NV* || 22 *θ᾽ P δὲ v* || 25 *καὶ NP* om. *V* et praeparationis *M* || *σκευασίας] ἐργασίας P* || 26 *ἴσως P ὡς VN²* (om. *N¹*) rursus forte *M* || 28 *μὲν P μὲν γὰρ NV* quidem esse *M* || *τὰ κατοπτηθέντα P*

702 τὰ δὲ δι᾽ ὕδατος ἑψηθέντα γλυκέος ὑγροτέραν διδόναι τροφὴν τῷ σώματι. λέλεκται δὲ καὶ περὶ τῶν ἐν λευκῷ ζωμῷ καὶ ποικίλαις ἀρτύσεσι λοπάδων ἔμπροσθεν αὐτάρκως, ὥσπερ γε καὶ περὶ τῶν ἡμέρων τε καὶ ἀγρίων. οὐ σμικρὰ δὲ διαφορὰ καὶ τῶν ἐν λίμναις ἢ ἕλεσιν ἢ τελματώδεσι χωρίοις δίαιταν ἐχόντων ἐστὶ πρὸς τὰ κατ᾽ ὄρη ἢ ξηροὺς τόπους. ἀνάλογον γὰρ τοῖς χωρίοις αἱ σάρκες τῶν ζῴων ἤτοι ξηραὶ καὶ ἀπέριττοι καὶ πεφθῆναι ῥᾴους ἢ ὑγραὶ καὶ περιττωματικαὶ καὶ δυσπεπτότεραι γίγνονται.

Cap. XIX. *Περὶ χηνῶν καὶ στρουθοκαμήλων.* Τὸ μὲν τῶν χηνῶν ὄνομα σύνηθές ἐστι καὶ τοῖς παλαιοῖς, τὸ δὲ τῶν στρουθοκαμήλων ἄηθες· ὀνομάζουσι γὰρ αὐτοὺς μεγάλας στρουθούς. ἤκουσα δέ ποτε σοφιστοῦ τῶν εἰς τὰ τοιαῦτα προβλήματα λεγόντων, ἔτι μειράκιον ὤν, ἐπιχειροῦντος εἰς ἑκάτερα καὶ δεικνύοντος ἐνίοτε μὲν ὄρνιθας, ἐνίοτε δ᾽ οὐκ ὄρνιθας εἶναι ταῦτα τὰ ζῷα. βέλτιον δὲ μὴ τοῦτο ζητεῖν, ἀλλ᾽ ὁποίαν ἔχει δύναμιν ἡ ἐξ αὐτῶν τροφή. τοῦτ᾽ οὖν ἀκούσας παρ᾽ ἐμοῦ παρ᾽ ἄλλου μαθήσῃ κατὰ σχολήν,
703 εἴτ᾽ ὄρνιθας ὀνομάζειν χρὴ τὰ τοιαῦτα τῶν ζῴων εἴτε μή. περιττωματικὴ τοίνυν ἡ σὰρξ αὐτῶν ἐστι καὶ πολὺ δυσπεπτοτέρα τῆς τῶν προειρημένων πτηνῶν ζῴων, οὐ μὴν τά γε πτερὰ χείρω τῶν ἄλλων ἔχει. πολλοῖς γὰρ τῶν πτηνῶν ζῴων, καὶ μάλισθ᾽ ὅσα μικρὰ καὶ σκληρόσαρκα, καὶ ἡ τῶν πτερῶν φύσις ἐστὶν ἰνώδης τε καὶ σκληρά, τινῶν δὲ καὶ ἡ σὰρξ ὅλη τοιαύτη, καθάπερ γε καὶ ἡ τῶν γεράνων, ἃς καὶ αὐτὰς ἐσθίουσιν ἑωλίσαντες πρότερον ἡμέραις πλείοσι. μεταξὺ δέ πως τῆς τῶν γεράνων τε καὶ χηνῶν ἡ τῶν καλου-

---

4 *μικρὰ P* || 6 *δίαιταν ἐχόντων P διαιτηθέντων v;* cf. Galen VI 796 *ὅσοι τὴν δίαιταν ἔσχον ἐν ὕδατι μοχθηρῷ* diactam habentium animalium *M* || *τὰ κατ᾽ ὄρη καὶ ξηροὺς τόπους P τὰ ἐν τοῖς ὄρεσιν ἢ ξηροῖς χωρίοις v* in montibus aut siccis locis *M* verba *δίαιταν — χωρίοις* om. N^{1} *V διαιτουμένων πρὸς τὰ τῶν ἐν ὄροις ἢ χωρίοις ξηροῖς· ἀναλόγως γὰρ τοῖς χωρίοις* add. N^{2} in marg. || 12 *αὐτοὺς P αὐτὰς NV* || 13 *μεγάλους P μεγάλας NV* || *τῶν P τοῦ NV* sophistam eorum qui *M* || 14 *λεγόντων P λέγοντος NV* || *ὢν* codd. om. *v* || 16 *ταῦτα τὰ ζῷα P* animalia haec *M τὰ τοιαῦτα ζ. v* || 18 *παρ᾽* (ante *ἐμοῦ*) om. *P* || 20 *περιττωματικὴ — ὠτίδων ἐστίν* exc. Orib. II 43 (I. p. 106) || 21 *ζῴων πτηνῶν P* || 22 *τῶν ἄλλων χείρω P* || 23 *μικρὰ] πίειρα P* parva *M* || *καὶ* om. Orib. || 25 *καὶ* post *γε* om. *P* sicut et quae *M καθάπερ καὶ* Orib. || *οὓς N* || 26 *αἰωρήσαντες P* || 27 *χηνῶν P* Orib *τῶν χηνῶν NV*

μένων οὐτίδων ἢ ὠτίδων ἐστίν· ἑκατέρως γὰρ ὀνομάζουσί τε καὶ γράφουσι τὴν πρώτην συλλαβήν, διά τε τοῦ ου στοιχείου καὶ τοῦ ω.

Cap. XX. *Περὶ τῆς κατὰ τὰ μόρια τῶν πτηνῶν ζῴων διαφορᾶς.* *Τὰ μὲν σπλάγχνα τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν ἔχει πρὸς τὰς ἐν τοῖς πτηνοῖς ζῴοις σάρκας, ἣν κἀν τοῖς πεζοῖς ἔχειν εἴρηται· τὰ δ' ἔντερα παντάπασιν ἄβρωτα πάντων ἐστὶν αὐτῶν, οὐ μὴν ἀνάλογόν γε τούτοις αἱ γαστέρες. ἐδώδιμοί τε γάρ εἰσι καὶ τρόφιμοι καί τινες αὐτῶν* 704 *καὶ ἡδεῖαι πάνυ, καθάπερ ἡ τῶν χηνῶν, ἐφεξῆς δ' ἡ τῶν σιτευτῶν ἀλεκτορίδων. ὥσπερ δ' ἐπὶ τῶν ὑῶν τὸ συκωτὸν ἧπαρ ἐν τοῖς ζῶσι ζῴοις προπαρασκευάζουσιν ἡδὺ διὰ τῆς τῶν ἰσχάδων ἐδωδῆς, οὕτως ἐπὶ τῶν χηνῶν ὀρῷ γάλακτος ἀναδεύοντες τὰς τροφάς, ὡς γίγνεσθαι μὴ μόνον ἥδιστον, ἀλλὰ καὶ τροφιμώτατον εὐχυμότατόν τε καὶ διαχωροῦν οὐ χαλεπῶς· ὡσαύτως δὲ καὶ πρὸς τὴν ἐν τῇ γαστρὶ πέψιν ἔχει. καὶ τὰ πτερὰ δὲ τῶν χηνῶν ἐπιτήδεια πεφθῆναί τε καὶ θρέψαι, μᾶλλον δ' αὐτῶν τὰ τῶν ἀλεκτορίδων. οὔσης δ' οὐκ ὀλίγης ἐν ταῖς σαρξὶ διαφορᾶς τοῖς γεγηρακόσι ζῴοις πρὸς τὰ νέα σαφεστέρα πολλῷ ἐν τοῖς πτεροῖς ἐστιν. ὡσαύτως δὲ καὶ τοῖς ἰσχνοῖς πρὸς τὰ πίονα· κάλλιστα μὲν γὰρ τὰ τῶν εὐτρόφων τε καὶ νέων, χείριστα δὲ τὰ τῶν ἰσχνῶν καὶ γεγηρακότων. οἱ πόδες δ' ἁπάντων ὀλίγου δεῖν ἄβρωτοι. λόφους δὲ καὶ κάλλαια τῶν ἀλεκτρυόνων οὔτ' ἐπαινέσειεν ἄν τις οὔτε ψέξειεν. οἱ δ' ὄρχεις ἄριστοι, καὶ μάλιστα τῶν σιτευθέντων ἀλεκτρυόνων, ἔτι δὲ μᾶλλον ὅσοι διὰ* 705

---

2 *τε* om. *P* || 3 *ου*] *ο* *P* || 6 *τοῖς* codd. om. *v* || *σάρκας* post *τὰς* colloc. *P* om. *NV* || 7 *πεζοῖς P πεζοῖς ζώοις NV* || 8 *αὐτῶν ἐστιν P* || *τούτοις NP τούτων V* || *αἱ γαστέρες — τὰ τῶν ἀλεκτορίδων* exc. Orib. II 44 (I p. 107) || 9 *καί τινες P τινὲς δ' v* et quidam ipsorum *M* || 10 *καθάπερ P καθ. καὶ v* || 11 *σιτευτῶν* Orib. *NV σιτευθέντων P* || *δ'*] *δὲ P δὲ καὶ v* || 12 *ζῴοις* om. *P* in viventibus animalibus *M* || 13 *ὀρῷ* Orib.: *ὀρῷ PV* video lacte infundentes alimenta *M* || *ἀναδεύοντες NP ἀναδεύοντας V* || 16 *ἔχει NPV* Orib. *ἐπιτήδειον v* digestionem habet *M* || 20 *ἐν* addidi: om. *Pv* || *τοῖς πτεροῖς P ἡ τῶν πτερῶν φύσις v* manifestior multo in aliis est *M* || 21 *κάλλιστα — γεγηρακότων* exc. Orib. l. l. || 22 *γὰρ P* om. *NV* quidem enim *M* || 24 *κάλλεα P καλέα NV* || 25 *οἱ δ' ὄρχεις — ῥᾶστοι* exc. Orib. l. l. || 26 *σιτευθέντων P σιτευτῶν NV* Orib. || *ὅσοι APV ὅσοι ἂν N*

γάλακτος ὀροῦ τὰς τροφὰς προσηνέγκαντο. καὶ γὰρ εὔχυμοι καὶ τρόφιμοι καὶ πεφθῆναι ῥᾷστοι· διαχώρησιν δ' οὔτε προτρέπουσιν οὔτ' ἐπέχουσιν. ἐγκεφάλους δὲ μικροὺς μὲν ἔχει τὰ πτηνὰ ζῷα, βελτίους μέντοι πολὺ τῶν ἐν τοῖς πεζοῖς, ὅσῳ καὶ ξηροτέρους. αὐτῶν δὲ τῶν πτηνῶν τὰ ὄρεια τῶν ἑλείων ἀμείνους ἔχει τοὺς ἐγκεφάλους ἀνάλογον τοῖς ἄλλοις ἅπασι μορίοις. ἐπαινοῦσι δ' ἔνιοι ψευδῶς τὴν τῆς στρουθοκαμήλου κοιλίαν ὥς τι φάρμακον πεπτικόν· ἔνιοι δὲ πολὺ μᾶλλον τῆσδε τὴν τῆς αἰθυίας. ἀλλ' οὔτ' αὐταὶ πέττονται ῥᾳδίως οὔτε τῶν ἄλλων σιτίων ἐστὶ πεπτικὸν φάρμακον, ὥσπερ ζιγγίβερι καὶ πέπερι καὶ καθ' ἕτερον τρόπον οἶνός τε καὶ ὄξος. εἰ δὲ περὶ γλώττης ἢ ῥάμφους τῶν πτηνῶν ζῴων ἐπιχειρήσαιμι λέγειν, ἃ μηδεὶς ἀγνοεῖ, φλυαρεῖν εἰκότως ὑποληφθήσομαι.

1 *ὀροῦ NV ὀρροῦ P ὀρρώδους v* cum lacte seroso *M* || *προσηνέγκαντο P* Orib. *προσενέγκονται AN προσενέγκωνται v προσενέγκοντο V* || 3 *δὲ ἔχει μὲν μικροὺς P* || 4 *δὲ P μέντοι v* || *πεζοῖς P πεζοῖς ζῴοις NV* in peditantibus *M* || 5 *ξηροτέρους P σκληροτέρους v* quanto et sicciora *M* || *ὄρια ANV* || 7 *ἐπαινοῦσι — φάρμακον* exc. Orib. II 44 (I p. 108) || 9 *οὔθ' αὗται P οὔτ' αὐτὰ v* sed neque ipsi digeruntur *M* || 10 *σιτίων* Orib.: om. codd. neque aliorum ciborum *M* || *πεπτικὸν* om. *N*[1] add. *N*[2] in marg. || 11 *ἑκάτερον* codd. alium modum *M*

Nachwort.

Zur Feststellung des vorstehenden Textes konnte ich während der Osterferien von zwei Handschriften der Markusbibliothek in Venedig Einsicht nehmen. Sie haben sich aber bei näherer Untersuchung als minderwertig erwiesen und zur Verbesserung des Textes wenig beigetragen. Die eine ist der codex graec. 279 (= *V*), eine Pergamenthandschrift des 15. Jahrhunderts, welche folgende Schriften Galens enthält: 1. *Ἀνατομικαὶ ἐγχειρήσεις* lib. I—IX fol. 3—71b. Inc. *Ἀνατομικὰς ἐγχειρήσεις ἔγραψα μὲν*. Expl. *τοὔνομα᾽σθαι*. 2. *Περὶ μυῶν κινήσεως*

lib. I. II. fol. 71b 84b. 3—5. Die Kommentare zu Hippokrates *Περὶ ἄρθρων* fol. 84b—130b, *Περὶ ἀγμῶν* lib. I. II. fol. 130b—163b, *Κατ' ἰητρεῖον* fol. 163b—202a Expl. *μήτε χαλαρῶς ἐπιδεδεμένους;* fol. 202b, 203 und 204 sind unbeschrieben. 6. *Περὶ τροφῶν* lib. I. II. III. Der Anfang fehlt; um ihn bei gegebener Gelegenheit nachzutragen, hat der Schreiber die vorhergehenden Blätter frei gelassen. Der Text beginnt mit *περὶ πυρῶν ἑψομένων ἐν ὕδατι. εἰ μὴ καὶ αὐτὸς* = lib. I c. 7 = vol. VI 498, 5 K. Den einzelnen Büchern gehen kurze Inhaltsangaben (Capitula) voraus. Auf fol. 243a unten steht *τέλος Γαληνοῦ περὶ τροφῶν τὸ τρίτον.* Auf fol. 243b folgt dann *περὶ καθαρτηρίων. σκευασία χολὴν καὶ φλέγμα, μᾶλλον δὲ φλέγμα καθαίροντος*, also ein Rezept, das mit der vorhergehenden Schrift nichts zu tun hat. Es lautet: *σκαμωνίας κεράτια ἕξ. αὕτη χολῆς κένωσις. εὐφορβίου κεράτια τρία, τοῦτο φλέγμα κενοῖ. ταῦτα ἑνώσας καὶ καλῶς λειώσας ὕδατός τε ὀλίγον ἐμβαλὼν καὶ μέλιτος, εἶτα συμμίξας ταῦτα τῷ καλουμένῳ πολυετὲς βοηθήματι, ὃ ἔνιοι διὰ καλαμίνθης ὀνομάζουσιν, ἐν ἀγγείῳ τε βαλὼν ὑελίνῳ καὶ θερμάνας δίδου πίνειν περὶ ὥραν ἐνάτην ἢ ὀγδόην τῆς νυκτός, καὶ ἐστὶν ἄτροφόν τε καὶ εὐάγωγον. εἰ οὖν ἔτι μᾶλλον φλεγμαγωγότερον βουλήσει εἶναι τὸ καθάρσιον, ἐπιτεῖναι δεῖ τὰ φλεγμαγωγά, εἰ δ' ἧττον, ἀνιέναι. ὡσαύτως δὲ ποίει, καὶ εἰς τὴν ξανθὴν χολὴν μᾶλλον ἢ ἧττον ἀποκαθαίρεσθαι ὠφέλιμον εἴη σοι. — τέλος τοῦ περὶ τροφῶν.* Daran schliessen sich noch 4 weitere Galenschriften, nämlich 7. *Περὶ φλεβοτομίας πρὸς Ἐρασιστρατείους τοὺς ἐν Ῥώμῃ* fol. 243b—253a, fol. 250 ist leer. 8. *Περὶ φλεβοτομίας πρὸς Ἐρασίστρατον* fol. 253a—258b. 9. *Περὶ φλεβοτομίας θεραπευτικόν* fol. 259—267b. 10. *Πρὸς Παμφιλιανὸν περὶ θηριακῆς* fol. 267b—269b Expl. *μάλιστα ἀκμάσαι.* Den Schluss bildet ein kleiner Abschnitt aus Aëtius *Περὶ μελαγχολίας ἐκ τῶν Γαληνοῦ καὶ Ῥούφου καὶ Ποσιδωνίου.* So schön die Handschrift geschrieben ist, so gering ist ihr Wert für die Verbesserung des Textes. Sie stimmt so auffallend mit dem cod. Urbinas 70 in Rom überein, dass sie aus demselben abge-

schrieben ist (vielleicht auch umgekehrt) oder beide auf dieselbe Quelle zurückgehen. Auch der Urbinas beginnt erst mit lib. I c. 7 und bringt am Ende dasselbe Rezept *περὶ καθαρτηρίων*. Das gleiche ist bei dem Mutinensis 217 der Fall; er wird also zur gleichen Handschriftenklasse gehören.

Die zweite von mir untersuchte Handschrift der Markusbibliothek ist cod. graec. append. class. V 11 (= *N*). Es ist eine sehr junge Papierhandschrift des 16. oder 17. Jahrhunderts, welche auf fol. 1—75 Galens Werk *περὶ τροφῶν δυνάμεως* enthält. Dann folgen Aristotelis libri naturalium auscultationum, quos Joannes Argyropulus Byzantinus traduxit feliciter. Inc. Cum circa omnes doctrinas. Expl. Existit autem dubitatio. Auch in ihr fehlt der Anfang des 1. Buches. Sie beginnt mit *ἄρτοι φαυλότεροι γίνονται καὶ παρά γε Ῥωμαίοις* = lib. I c. 2 = vol. VI 483, 13 K. Das 3 Buch reicht von fol. 51b bis fol. 75. Ich habe es vollständig verglichen. Das Ergebnis ist, dass cod. V 11, obschon jünger als cod. 279, den letzteren an Wert übertrifft. Die beiden Handschriften scheinen zwar auf den gleichen Ursprung zurückzugehen, wie viele auffallende Übereinstimmungen beweisen; aber der Schreiber von cod. V 11 ist sorgfältiger verfahren als der von cod. 279 und hat deshalb manche richtige Lesart bewahrt, die cod. 279 nicht kennt. Aber im ganzen kommt weder die eine noch die andere Handschrift für die Feststellung des Textes wesentlich in Betracht; sie können sich mit dem cod. Parisinus suppl. graec. 634 (= *P*) nicht messen. Ob sich zwei Handschriften der Ambrosiana in Mailand als bessere Textquellen erweisen, soll eine für das nächstjährige Programm anzustellende Untersuchung ermitteln.

Handschriftliche Studien

zu

Galen

von

G. Helmreich
Gymnasialrektor.

PROGRAMM

des

K. humanistischen Gymnasiums

in

Ansbach

für das Schuljahr 1909/10.

Ansbach
Druck von C. Brügel & Sohn
1910.